BRÁNA TALENTŮ
NADAČNÍ FOND

JAK ROZPOZNAT A PODPOŘIT TALENT DÍTĚTE

Bezpečný rozvoj potenciálu dítěte s respektem k jeho zdraví a potřebám
- průvodce pro rodiče, pedagogy a trenéry dětí 8–15 let

PhDr. Ing. Zuzana Kohn, MBA

Projekt je podpořen Nadací rozvoje občanské společnosti z grantového programu Správný start.

TESCO NROS

JAK ROZPOZNAT A PODPOŘIT TALENT DÍTĚTE

Bezpečný rozvoj potenciálu dítěte s respektem k jeho zdraví a potřebám
- průvodce pro rodiče, pedagogy a trenéry dětí 8–15 let

Autorka: PhDr. Ing. Zuzana Kohn, MBA
Recenzenti: Mgr. Libor Švardala
Ing. Martina Josefa Huspeninová, MBA

Vydavatel: AKRM Press (Akademie krizového řízení a managementu, s.r.o.)
Sídlo vydavatele: Pivovarská 273, Jarošov, 686 01 Uherské Hradiště
Vydáno pro: BRÁNA TALENTŮ, nadační fond
Vydání: 1. vydání, 2026
Forma: elektronická publikace
Počet stran: 72

ISBN (PDF): 978-80-88398-48-6

© PhDr. Ing. Zuzana Kohn, MBA 2026

Publikace vznikla za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z grantového programu Správný start.

Poděkování

Za odborné podněty a zásadní koncepční připomínky
k pojetí nadání a jeho rozvoje v této publikaci děkuji
doc. RNDr. Evě Trnové, PhD.,
z Katedry pedagogiky Pedagogické fakulty
Masarykovy univerzity.

Za konzultace k přístupu ke vzdělávání nadaných žáků
a k porozumění jejich projevům ve školním prostředí děkuji
doc. Mgr. Evě Klimecké, Ph.D.,
z Centra výzkumu Fakulty humanitních studií Univerzity
Tomáše Bati ve Zlíně.

Za konzultace k rozpoznávání nadání a jeho
psychologické diagnostice a za podněty vycházející
z její práce v týmu Nadané děti při Institutu pro
psychologický výzkum Masarykovy univerzity (INPSY) děkuji
doc. PhDr. Šárce Portešové, Ph.D.

OBSAH

ÚVOD **4**

Talentová cesta v pěti krocích **7**

1. MEZI VÝKONEM A POTENCIÁLEM – CO U DÍTĚTE SKUTEČNĚ SLEDUJEME? **9**

Osm oblastí, které pomáhají lépe porozumět potenciálu **13**

2. RŮZNÉ POHLEDY SKLÁDAJÍ JEDEN OBRAZ **16**

Protokol BRÁNY TALENTŮ pro ověřování potenciálu **20**

3. KVALITA ROZVOJE JE VÍC NEŽ JEHO MNOŽSTVÍ **22**

Pět otázek pro dobré rozvojové rozhodnutí **29**

4. KDYŽ SE CESTA TALENTU ZAČNE MĚNIT **30**

Rozhodovací postup při změně **36**

5. OCHRANA DÍTĚTE V PROSTŘEDÍ VYSOKÝCH NÁROKŮ **38**

Semafor varovných signálů **43**

6. KAŽDÝ TALENT MÁ SVOU CESTU **46**

7. ROLE DOSPĚLÝCH V ROZVOJI TALENTU DÍTĚTE **51**

ZÁVĚR **56**

KAM SE OBRÁTIT **58**

POUŽITÁ A DOPORUČENÁ ODBORNÁ LITERATURA **59**

PŘÍLOHY **63**

Mapa talentové cesty **64**

Modelové situace k mapě talentové cesty **71**

ÚVOD

Když dítě v něčem výrazně vyniká, velmi rychle přichází otázka:

Co s tím máme dělat dál? Má dostat náročnější výuku? Přidat trénink? Zkusit soutěž? Najít jiného pedagoga nebo trenéra? Specializovat se? Nebo naopak ještě nespěchat? Podobné otázky řeší rodiče, pedagogové i trenéři. A právě tady bývá problém. O talentu se často mluví velmi jednoduše: dítě „talent má“, nebo nemá. Stačí ho správně motivovat, dostatečně trénovat a nepřetěžovat.

Současný výzkum však ukazuje podstatně složitější obraz.

V tomto průvodci se zaměřujeme na rozpoznávání a podporu potenciálu dítěte a na podmínky, které umožňují jeho rozvoj. Aktuální výkon nemusí odpovídat dlouhodobému potenciálu, jednotlivé schopnosti se během dětství a dospívání vyvíjejí různým tempem a významnou roli hraje nejen samotné dítě, ale také kvalita vedení, prostředí, příležitosti, motivace, zdraví a čas.

Dítě, které je dnes nejlepší, nemusí být nejúspěšnější za několik let. A dítě, které dnes mezi nejlepší nepatří, může mít potenciál, který zatím nemělo možnost projevit.
Proto není hlavním úkolem rodiče, pedagoga ani trenéra co nejrychleji rozhodnout: „Je toto dítě talentované?“
Užitečnější je ptát se:

„Co u dítěte skutečně pozorujeme, jaké máme důkazy, co může náš úsudek zkreslovat a jaký další krok nám pomůže jeho potenciál lépe poznat a rozvíjet?“

Talent nemá návod. Potřebuje dobrá rozhodnutí.

Tato publikace není návodem, jak z dítěte vychovat šampiona, virtuosa nebo jedničkáře.
Jejím cílem je pomoci dospělým kolem dítěte dělat kvalitnější rozhodnutí. Opírá se o současné poznatky z výzkumu rozvoje talentu (talent development), psychologie, pedagogiky, sportovní vědy a dalších oblastí.
Přednostně pracuje se systematickými přehledy, metaanalýzami, longitudinálními studiemi a odbornými konsenzuálními doporučeními. Současně ale respektuje důležitou skutečnost:

Výzkum nedává na každou otázku jednoduchou odpověď.

Evidence je v některých oblastech silná, v jiných omezenější. To, co dobře známe ze sportu, nemusí automaticky platit pro hudbu nebo výtvarné umění. A ani kvalitní studie nedokáže rozhodnout místo nás, co je správné pro jedno konkrétní dítě.

Proto v této publikaci rozlišujeme:

- co výzkum podporuje poměrně silně,
- kde jsou výsledky méně jednoznačné,
- co z dostupných dat můžeme vyvodit,
- a co bychom naopak tvrdit neměli.

Právě z těchto důvodů není tento průvodce míněn jako jediný správný návod na rozpoznávání a rozvoj talentu. Je praktickým průvodcem pro rodiče, pedagogy, trenéry a další dospělé, kteří chtějí lépe porozumět projevům dítěte a promýšlet jeho další podporu.
Představuje přístup BRÁNY TALENTŮ, který propojuje vybrané poznatky současného výzkumu s otázkami, jež dospělí kolem dítěte řeší. Nepředkládá však ucelenou odbornou metodiku pro identifikaci a rozvoj nadání v jednotlivých oborech ani diagnostický nástroj. Nabízí rámec pro orientaci a rozhodování, který nenahrazuje odborné posouzení ani oborově specifické postupy.

Oblasti, kterým se průvodce věnuje

V tomto průvodci ukazujeme, jak se může potenciál dítěte projevovat v různých prostředích.

Věnujeme se kognitivním schopnostem a jejich školním projevům, pohybovým a sportovním činnostem i uměleckým oblastem, například hudbě, výtvarné tvorbě a designu.

STEM a technické činnosti představujeme jako prostředí, v němž se mohou propojovat kognitivní schopnosti, tvořivost a praktické dovednosti. Kreativitu chápeme jako schopnost, která se může uplatnit napříč různými oblastmi.

Toto členění slouží čtenáři k orientaci ve vybraných tématech průvodce. Při podpoře dítěte je vždy důležité přihlížet ke specifikům konkrétního oboru i k potřebám samotného dítěte.

Větší prostor věnujeme sportovní oblasti a rozvoji kognitivních schopností v akademickém prostředí, zatímco STEM a umělecké oblasti představujeme stručněji na vybraných příkladech.

TALENTOVÁ CESTA V PĚTI KROCÍCH

Pro potřeby práce BRÁNY TALENTŮ jsme z těchto východisek vytvořili jednoduchý rozhodovací rámec, který prochází celým průvodcem. Nejde o diagnostický test, standardizovanou metodiku ani univerzální model talentu, ale o praktický postup pro opakované rozhodování:

ROZPOZNAT → OVĚŘIT → ROZVÍJET → SLEDOVAT → PŘEHODNOTIT

ROZPOZNAT
Co u dítěte konkrétně pozorujeme? Ne nálepku, ale projevy, vývoj a reakci na novou výzvu.

OVĚŘIT
Jak to víme? Spojujeme více pohledů a hledáme i důvod jejich případné neshody.

ROZVÍJET
Co zkusíme? Volíme konkrétní příležitost a víme, co má dítěti přinést.

SLEDOVAT
Co se po změně děje? Sledujeme výkon, učení, motivaci, samostatnost i pohodu dítěte.

PŘEHODNOTIT
Je cesta stále vhodná? Po čase se k rozhodnutí vracíme a podle nových informací ho upravíme.

Tento proces se může během vývoje dítěte opakovat mnohokrát. A to je v pořádku.

Přehodnotit původní rozhodnutí neznamená, že jsme se nutně mýlili. Znamená to, že dítě roste, podmínky se mění a my pracujeme s novými informacemi.

Komu je průvodce určen

Pro rodiče, kteří chtějí dítě podpořit, ale nechtějí jeho cestu řídit místo něj.

Pro pedagogy, kteří potřebují rozlišovat mezi vysokým výkonem, skutečnou připraveností na vyšší úroveň a potenciálem, který se zatím ve školních výsledcích nemusí projevovat.

Pro trenéry, lektory a mentory, kteří rozhodují o další úrovni rozvoje, intenzitě přípravy nebo výběru do talentových programů.

A především pro všechny, kteří si uvědomují, že práce s talentem není pouze práce s výkonem.

Je to **práce s dítětem, které se zároveň fyzicky, psychicky i sociálně vyvíjí.**

Cílem proto není co nejrychleji předpovědět, kam až může dojít.

Cílem je vytvořit podmínky, ve kterých dostane reálnou možnost svůj potenciál ukázat, rozvíjet a postupně samo rozhodovat o tom, kam chce svou cestu vést.

1. MEZI VÝKONEM A POTENCIÁLEM – CO U DÍTĚTE SKUTEČNĚ SLEDUJEME?

Když dítě výrazně převyšuje své vrstevníky, přirozeně vzniká otázka: Má talent? Odpověď ale není tak jednoduchá, jak se může zdát. Výborný výkon v určitém okamžiku je důležitá informace, sám o sobě však ještě nevypovídá spolehlivě o tom, kam až se dítě může v budoucnu rozvinout.
Právě tady je důležité rozlišovat několik pojmů, které se v běžné řeči často zaměňují: **schopnosti, potenciál, aktuální výkon, nadání, talent a proces rozvoje.**

Schopnosti označují předpoklady dítěte a to, co se může v určité oblasti učit a dále rozvíjet. **Potenciál** znamená možnosti dalšího rozvoje těchto schopností. **Aktuální výkon** ukazuje, co dítě dokáže v konkrétním okamžiku na základě dosavadních zkušeností, učení a podmínek. Výkon proto může napovědět něco o potenciálu, ale není s ním totožný a sám o sobě neurčuje budoucí možnosti dítěte.

Pro rozlišení pojmů nadání a talentu v této příručce vycházíme z Gagného modelu Differentiating Model of Giftedness and Talent (DMGT). **Nadání** (giftedness) v něm označuje mimořádné přirozené schopnosti. **Talent** představuje mimořádnou úroveň systematicky rozvinutých kompetencí, tedy znalostí a dovedností v určité oblasti činnosti. **Proces rozvoje** talentu spočívá v postupném rozvíjení přirozených schopností učením a praxí. Tato proměna není automatická a ovlivňují ji motivace, kvalita vedení, prostředí, příležitosti i individuální vývoj dítěte (Gagné, 2021; Jung, 2022). V názvu publikace používáme slovo talent jako obecně srozumitelné označení tématu výrazných schopností a jejich rozvoje. Při výkladu Gagného modelu však rozlišujeme nadání a talent v jejich výše uvedeném odborném významu.

Talent proto nechápeme jako neměnnou nálepku. Sledujeme, jak se schopnosti dítěte vyvíjejí v čase a jak reaguje na příležitosti k rozvoji.

Když výkon neukazuje celý potenciál

Dítě, které je dnes nejlepší ve třídě, týmu nebo uměleckém oboru, může mít mimořádný potenciál. Stejný výkon ale může být také výsledkem většího množství předchozího tréninku, kvalitnějšího vedení, rodinné podpory, dřívějšího začátku nebo dočasné vývojové výhody.

Naopak dítě s vysokým potenciálem nemusí být v daném okamžiku mezi nejlepšími.

Výkon může snižovat například menší zkušenost, nedostatek příležitostí, nevhodně nastavená výuka či trénink, psychická zátěž, specifická porucha učení nebo nerovnoměrný vývoj schopností. Odborná literatura pro situaci, kdy dítě má vyšší schopnosti, než jaké ukazují jeho skutečné výsledky, používá pojem underachievement. Systematický přehled ukazuje, že tento rozdíl nemusí být důsledkem „malé snahy“, souviset může s motivací a emocemi dítěte, ale také s rodinným, školním, vrstevnickým a socioekonomickým prostředím (Raoof et al., 2024).

Proto samotný výsledek nestačí. Potřebujeme vědět, jak vznikl.

CO UKAZUJE VÝZKUM

Velmi výrazně je rozdíl mezi současným výkonem a dlouhodobým potenciálem vidět ve sportu. V mnoha zemích jsou výkonné děti vybírány do **talent promotion programs**, tedy do výběrových systémů, jako jsou mládežnické akademie, juniorské či věkové reprezentační výběry a programy sportovních svazů. Nejde o věk, kdy dítě začalo sportovat. Sleduje se věk, kdy bylo poprvé vybráno do intenzivnějšího systému podpory, kde může dostat specializovanější trenérské vedení, více tréninku a soutěží, soustředění nebo další odborné zázemí.
Güllich a Barth (2024) v metaanalýze zahrnující **6 233** sportovců z různých zemí a sportů zkoumali, zda věk vstupu do těchto programů souvisel s pozdější úrovní výkonu. Mezi juniory byli úspěšnější sportovci v průměru vybíráni dříve. U dospělých elitních sportovců se však objevil opačný vztah: ti úspěšnější vstupovali do podobných programů v průměru později.

Studie zároveň ukazuje, že složení těchto programů se v průběhu let výrazně mění. Děti vybrané v devíti nebo dvanácti letech tedy nejsou automaticky stejnou skupinou, která později dosáhne nejvyšší dospělé úrovně.

Výsledky přitom neznamenají, že časná podpora dítěte je nevhodná nebo že by bylo výhodnější s jeho zařazením do systematické podpory záměrně čekat. Ukazují spíše na limity časného výběru jako nástroje pro předpovídání budoucího výkonu. Dokáže poměrně dobře zachytit, kdo je výkonný v daném věku, mnohem méně spolehlivě však odpovídá na otázku, kdo bude patřit mezi nejvýkonnější sportovce o několik let později.

Nejlepší dnes nemusí znamenat nejvyšší potenciál pro zítřek.

Náskok nemusí znamenat vyšší potenciál

Jedním z důvodů, proč může aktuální výkon klamat, je samotný vývoj dítěte.

Ve sportu je dobře popsán například relative age effect – efekt relativního věku. Pokud se děti rozdělují do kategorií podle kalendářního roku, může být dítě narozené v lednu téměř o rok starší než spoluhráč narozený v prosinci, přestože oba patří do stejné věkové kategorie. V dětství a zejména v adolescenci může takový rozdíl znamenat znatelnou výhodu v síle, rychlosti, koordinaci nebo zkušenosti. K tomu se přidává biologická maturace, tedy skutečnost, že puberta a růst neprobíhají u všech dětí ve stejném věku ani stejným tempem.

Metaanalýza 90 studií zahrnující 563 nezávislých souborů fotbalistů ukázala, že efekt relativního věku je výrazný právě v období adolescence a souvisí také s výkonnostní úrovní hráčů. Dříve narození nebo vývojově pokročilejší hráči tak mohou být při výběru zvýhodněni vlastnostmi, které jsou zčásti dočasné (Bozděch, Agricola & Zháněl, 2023).

Pro trenéra proto nestačí otázka: **„Kdo je dnes nejlepší?“**

Měl by se zároveň ptát:

„Co z tohoto výkonu představuje skutečnou dovednost a potenciál k dalšímu učení – a co může být výsledkem momentální fyzické nebo vývojové výhody?“

Stejný princip, i když z jiných příčin, platí i mimo sport. Ve škole může dítě těžit z mimořádně podnětného prostředí, nebo naopak svůj potenciál nedokáže projevit. V umění může mít jeden žák za sebou šest let individuální výuky a druhý teprve rok. Porovnávat pouze jejich současný výkon proto znamená porovnávat výsledek, nikoli nutně jejich další rozvojový potenciál.

Jeden pohled zpravidla nestačí k pochopení potenciálu

Odborná literatura používá pojem identifikace nadání různě. V širším pojetí jde o několik navazujících kroků, které mohou začít vyhledáváním dětí a doporučením těch, u nichž si někdo všiml výrazných projevů. Následuje předběžné mapování těchto projevů a podle potřeby také odborné posouzení schopností či vzdělávacích potřeb dítěte. Výsledky se vykládají v souvislostech a pomáhají rozhodnout o vhodné podpoře. Jednotlivé kroky mají odlišný účel a vyžadují různou míru odbornosti. Samotné vyhledání dítěte ani předběžné mapování jeho projevů nadání nepotvrzuje. Stejně tak nabídka náročnější úlohy představuje rozhodnutí o podpoře, nikoli odborný závěr o nadání. Tato příručka nepředstavuje celý odborný identifikační proces. Zaměřuje se na rozpoznávání projevů potenciálu a na hledání vhodných rozvojových příležitostí.

K lepšímu porozumění dítěti mohou přispět různé zdroje informací: pozorování rodičů, pedagogů či trenérů, projevy dítěte v různých situacích i výsledky odborných diagnostických nástrojů. Tyto zdroje nemají stejný účel ani stejnou výpovědní hodnotu a jejich kombinace sama o sobě není diagnostikou. Systematický přehled z roku 2025 doporučuje kombinovat odborné diagnostické nástroje, pozorování pedagogů a informace od rodiny.

Autoři upozorňují, že to může pomoci snížit riziko, že některé děti zůstanou přehlédnuty, například děti s dvojí výjimečností nebo děti ze skupin, které běžné identifikační postupy nemusí dobře zachytit (Delgado-Valencia et al., 2025).

Rozhodnutí nabídnout dítěti náročnější rozvojovou příležitost je rozhodnutím o podpoře, nikoli odborným závěrem o jeho nadání. Lze je učinit na základě pozorovaných projevů a potřeb dítěte, aniž by bylo jeho nadání předem formálně potvrzeno. Pokud je potřeba odborné posouzení, musí odpovídat jeho účelu a oblasti, které se týká.

OSM OBLASTÍ, KTERÉ POMÁHAJÍ LÉPE POROZUMĚT POTENCIÁLU

Neexistuje jeden univerzální „test talentu“. Smysluplnější je vytvořit si o dítěti postupně vícevrstvý obraz.

1. Aktuální výkon
Co dítě dokáže právě teď? Jak si vede vzhledem k věku, zkušenostem a podmínkám?

2. Vývoj v čase
Je jeho výkon stabilní? Zlepšuje se? Jak rychle? Jak vypadá jeho vývoj za šest nebo dvanáct měsíců, nikoli pouze při jednom výkonu?

3. Reakce na novou výzvu
Co se stane, když dítě dostane úkol, který ještě neumí? Jak hledá řešení? Dokáže využít radu nebo zpětnou vazbu? Přenese naučený princip do jiné situace?

4. Specifické schopnosti důležité pro danou oblast
Talent se neprojevuje stejně ve fotbale, matematice, hudbě nebo výtvarném umění. Hodnocení musí vycházet z charakteru konkrétního oboru.

5. Motivace a vlastní iniciativa

Vyhledává dítě činnost samo? Vrací se k ní? Přemýšlí o ní i mimo organizovanou výuku nebo trénink? Zároveň ale pozor – motivace není neměnná vlastnost a silně ji ovlivňuje prostředí.

6. Podmínky, které dítě dosud mělo

Jak dlouho se oboru věnuje? Jak kvalitní vedení mělo? Jaké možnosti mu může rodina nebo škola nabídnout? Dostalo vůbec příležitost ukázat, co dokáže?

7. Faktory, které mohou výkon zkreslovat

Věk, biologické zrání, psychická zátěž, zdravotní stav, specifické poruchy učení, dvojí výjimečnost, socioekonomické podmínky nebo nevhodně nastavené prostředí.

8. Pohled více lidí

Vidí podobné schopnosti rodič, pedagog, trenér nebo jiný odborník? Pokud se jejich hodnocení zásadně liší, není to problém, který je potřeba rychle „rozsoudit“. Je to informace, kterou stojí za to dále zkoumat.

NEROZHODUJME O TALENTU. ROZHODUJME O DALŠÍM KROKU.

Pro praxi je užitečnější nepokoušet se co nejrychleji rozhodnout: „Je, nebo není talentovaný?“

Mnohem smysluplnější je ptát se:

„Vidíme dostatek známek potenciálu, abychom dítěti nabídli další rozvojovou příležitost a sledovali, co se stane?“

Právě na tomto principu stojí přístup BRÁNY TALENTŮ: talentový rozvoj není jednorázový výběr, ale opakovaný proces kvalifikovaného rozhodování.

Nejde o to co nejdříve určit, které dítě „je talent“. Jde o to vytvořit takový proces, aby dítě s potenciálem dostalo příležitost jej projevit, rozvíjet a aby naše vlastní očekávání nebo způsob výběru jeho další cestu zbytečně neuzavřely.

2. RŮZNÉ POHLEDY SKLÁDAJÍ JEDEN OBRAZ

Rozpoznat u dítěte mimořádný výkon je relativně snadné. Mnohem obtížnější je rozhodnout, co tento výkon znamená a jaký další krok je pro dítě vhodný. Právě proto by ověřování potenciálu nemělo stát na jediném testu, jednom výsledku ani úsudku jednoho člověka.
Rodič, pedagog, trenér i psycholog totiž vidí dítě v jiných situacích. Každý může zachytit důležitou část jeho potenciálu – a zároveň může každý něco přehlédnout.
Cílem proto není určit, kdo má pravdu, ale vytvořit dostatečně přesný obraz dítěte pro další rozhodování.

Každý pohled zachycuje jinou část potenciálu

Význam vícezdrojového hodnocení potvrzuje i výzkum identifikace intelektově nadaných dětí. V praxi se často používá nominace – tedy doporučení dítěte učitelem, rodičem nebo jinou osobou na základě toho, co u něj dlouhodobě pozoruje. Metaanalýza 29 studií ukázala, že shoda mezi takovou nominací a tradičními diagnostickými metodami byla pouze střední ($r = 0{,}32$). Ani různí nominující se mezi sebou neshodovali příliš silně ($r = 0{,}29$) (Marsili & Pellegrini, 2022). Neznamená to, že některý z pohledů je „špatně“. Spíše každý zachycuje jinou část fungování dítěte.
Tento výsledek není důkazem, že subjektivní posouzení nefunguje. Ukazuje něco podstatnějšího: jednotlivé zdroje informací nejsou zaměnitelné.

Rodič může sledovat spontánní zájem dítěte, jeho dlouhodobý vývoj, vlastní iniciativu nebo činnosti, kterým se věnuje bez vnějšího zadání. Pedagog má možnost porovnávat dítě s větším počtem vrstevníků, sledovat jeho způsob učení, práci v různých typech úloh nebo reakci na systematickou výuku.

Trenér nebo odborný lektor může posoudit specifické dovednosti důležité pro konkrétní oblast, reakci na korekci, schopnost řešit nové situace nebo vývoj při zvyšující se obtížnosti.
Standardizované testování může přinést informace o vybraných schopnostech ve vztahu k populační normě.

A samotné dítě přináší informace, které nelze získat žádným testem: co chce, co prožívá, co ho motivuje a jak svou vlastní cestu vnímá. Žádný z těchto pohledů tedy není nadbytečný. Zároveň žádný není sám o sobě dostačující.

CO UKAZUJE VÝZKUM

Při rozpoznávání talentu hraje důležitou roli také pozorování pedagoga, který dítě zná z každodenní práce a může jeho schopnosti sledovat v různých situacích a v delším časovém období. Ani zkušený pedagog však nehodnotí dítě zcela nezávisle na vlastním pohledu a zkušenosti.

McCoach a kol. (2024) analyzovali učitelské ratingové škály, tedy strukturované dotazníky, v nichž pedagog hodnotí projevy dítěte podle předem daných položek. I po zohlednění schopností a školního výkonu dítěte bylo přibližně 10–25 % výsledného skóre spojeno s konkrétním učitelem, který hodnocení prováděl. Výsledek připomíná, že ani strukturovaný formulář úplně neodstraní vliv člověka, který jej vyplňuje.

Výsledek přitom neznamená, že zkušenost pedagoga nemá hodnotu. Ukazuje ale, že i odborné pozorování je vždy do určité míry ovlivněno člověkem, který dítě hodnotí. Hodnocení pedagoga je proto důležitým zdrojem informací, nemělo by však být chápáno jako definitivní a nezpochybnitelný verdikt.

Zkušené oko má hodnotu. Pořád je to ale lidský úsudek.
Podobný problém zná sportovní prostředí. Trenéři často dokážou spojovat informace, které se obtížně zachycují jedním testem – techniku, taktické rozhodování, pohybové předpoklady, schopnost adaptace, chování pod tlakem nebo přístup k tréninku. Právě tato komplexnost dává zkušenému trenérovi velkou hodnotu.

Současně ale lidské rozhodování ovlivňují heuristiky a kognitivní zkreslení (biasy) – zjednodušené způsoby úsudku, které nám běžně pomáhají rozhodovat rychle, ale někdy nás vedou k systematické chybě. Trenér může například nevědomě přeceňovat současnou fyzickou převahu, předchozí výsledky, výraznou sebedůvěru nebo vlastnosti, které odpovídají jeho představě „typického talentu“.

Mezinárodní position statement **TIDES Society z roku 2026** (tedy odborné stanovisko, které shrnuje principy doporučené pro identifikaci sportovního talentu) proto výslovně požaduje práci s těmito zkresleními, kombinování objektivních i subjektivních informací a spolupráci více odborníků. Zdůrazňuje také kontext konkrétního sportu, správné načasování výběru a zdraví a psychickou pohodu dítěte. U některých sportů doporučuje zachovat širší základnu dětí a definitivnější výběr odkládat tak dlouho, jak to charakter disciplíny umožňuje (Kelly et al., 2026).

Zkušenost odborníka je cenný zdroj informace. Není však totéž, co objektivní měření. A objektivní měření zase nedokáže nahradit odborné pozorování.

Potřebujeme obojí.

Více informací ještě neznamená lepší rozhodnutí

Kombinace testu, školních výsledků, hodnocení pedagoga a dalších údajů je užitečnější než jediný výsledek, protože umožňuje podívat se na dítě z více úhlů. Ani větší množství informací však samo o sobě nezaručuje objektivnější rozhodnutí. Stále musíme vědět, co jednotlivé údaje měří, s kým dítě porovnáváme, jak budeme řešit rozpory a zda jeden slabší výsledek nemůže zakrýt silnou stránku jinde. Více informací má hodnotu jen tehdy, když rozumíme jejich významu.

Neshoda není chyba. Neshoda je informace.

Při kvalitním posouzení nemusí všechny zdroje ukazovat stejným směrem.

Naopak – právě rozpor bývá někdy tím nejdůležitějším zjištěním.

Vysoké schopnosti × slabý školní výkon – Co výkon dítěte omezuje?

Mimořádný výkon × nízká vlastní motivace – Je současná cesta skutečně cestou dítěte?

Trenér vidí vysoký potenciál × výsledky jsou zatím průměrné – Vidí něco, co se do výsledků ještě nepromítlo?

Rodiče popisují mimořádné schopnosti × škola je nepozoruje – Projevují se pouze v určitém prostředí? Dostává dítě ve škole dostatečně náročné úlohy?

Silné schopnosti v jedné oblasti × výrazné obtíže v jiné – Nemůže jít o nerovnoměrný vývoj nebo dvojí výjimečnost?
Rozpor tedy nemá být rychle odstraněn tím, že některému zdroji automaticky dáme přednost. **Má vyvolat další otázku.**

Když se potenciál a obtíž navzájem maskují

Výrazným příkladem je **dvojí výjimečnost (twice-exceptionality, 2e).** Situace, kdy má dítě současně mimořádné schopnosti a zároveň obtíž, například specifickou poruchu učení, ADHD, poruchu autistického spektra nebo jiný faktor, který může jeho výkon komplikovat.
Tyto dvě charakteristiky se mohou navzájem maskovat. Vysoké schopnosti mohou dítěti umožnit dlouho kompenzovat obtíže. Obtíž naopak může snížit jeho výkon natolik, že mimořádný potenciál zůstane nepovšimnut.
Systematický přehled identifikace 2e dětí proto doporučuje nekončit u jediného kritéria a spojovat formální vyšetření s pozorováním, školním výkonem, informacemi rodiny a vývojem dítěte v čase (Ozturk & Tan, 2026).

Nápadná slabina nevylučuje mimořádnou schopnost. A mimořádná schopnost nevylučuje potřebu podpory.

PROTOKOL BRÁNY TALENTŮ PRO OVĚŘOVÁNÍ POTENCIÁLU

Tento protokol slouží jako orientační rámec pro průběžné rozhodování o vhodných rozvojových příležitostech dítěte. Není standardizovanou ani odborně ověřenou metodou identifikace či diagnostiky nadání. Jeho cílem není vydat rychlý verdikt **ANO / NE,** ale pomoci dospělým promyslet, jaký další krok může dítěti prospět.

1. Položte přesnou otázku

Místo „Je toto dítě talentované?“ se ptejte například: „Má dítě v této oblasti dostatek známek potenciálu, abychom mu nabídli náročnější rozvojovou příležitost?“

2. Získejte více nezávislých pohledů

Podle situace využijte: výkon dítěte – odborné pozorování – rodinný kontext – pohled dítěte – standardizované nebo oborové měření.

3. Ptejte se, co mohlo výsledek ovlivnit

Kolik má dítě zkušeností? S kým je porovnáváno? Jakou kvalitu vedení dosud mělo? Mohou hrát roli věk, biologické zrání, psychická zátěž, specifická obtíž nebo prostředí? Dostalo už příležitost projevit danou schopnost?

4. Hledejte nejen shodu, ale také rozpory

Pokud se informace rozcházejí, nezprůměrujte je automaticky do jednoho výsledku. Ptejte se: Proč vidíme rozdíl?

5. Formulujte pracovní hypotézu, nikoli nálepku

Například: „Dítě vykazuje velmi rychlé osvojování nové technické dovednosti a dobře využívá zpětnou vazbu. Zatím ale nevíme, zda se tento náskok udrží při rostoucí obtížnosti.“

6. Nabídněte rozvojovou příležitost

Dalším krokem nemusí být další test. Může jím být náročnější úloha, práce s odborníkem, individuální lekce, trénink se zkušenější skupinou, projekt, workshop, soutěž, mentor nebo jiná kvalitnější forma vedení.

7. Sledujte a znovu rozhodněte

Jak dítě reagovalo na vyšší náročnost? Jak využívalo zpětnou vazbu? Jak se měnil jeho výkon? Dokázalo přenášet naučené do nových situací? Jak se změnila jeho motivace? Je další rozvojová cesta stále vhodná?

Potenciál neověřujeme proto, abychom dítěti přidělili nálepku. Ověřujeme jej proto, abychom věděli, jakou příležitost mu nabídnout dál.

3. KVALITA ROZVOJE JE VÍC NEŽ JEHO MNOŽSTVÍ

Jakmile u dítěte rozpoznáme a ověříme známky vysokého potenciálu, přichází další otázka: **Co mu máme nabídnout, aby se jeho schopnosti skutečně mohly dál rozvíjet?**
Nejjednodušší odpověď by byla: více tréninku, více výuky, více soutěží, více příležitostí. Současný výzkum ale ukazuje, že rozvoj talentu takto přímočaře nefunguje.
Dlouhodobý rozvoj není založen pouze na množství času věnovaného činnosti. Rozhoduje také **kvalita výzvy, způsob učení, zpětná vazba, prostředí, míra autonomie dítěte, příležitost k regeneraci a především to, zda zvolený způsob rozvoje odpovídá konkrétnímu dítěti a jeho vývojové fázi.**

V této kapitole propojujeme obecné principy kvalitní práce s dětmi se specifickými vzdělávacími postupy pro nadané žáky. Srozumitelná zpětná vazba, prostor pro rostoucí samostatnost a sledování pohody mohou podporovat rozvoj napříč oblastmi. Obohacování výuky a akcelerace jsou konkrétní opatření ve vzdělávání, jejichž vhodnost závisí na připravenosti a vzdělávacích potřebách dítěte.
Proto při rozvoji talentu není nejdůležitější otázkou:

„Jak můžeme přidat?“ Ale:

„Co se má dítě díky dalšímu kroku naučit a podle čeho poznáme, že tento krok skutečně funguje?“

Množství tréninku není celý příběh.
K dosažení vysoké úrovně v určité oblasti je dlouhodobé učení a praxe samozřejmě nezbytná. Výzkum však nepodporuje populární představu, že existuje určitý počet hodin, po jehož absolvování se z člověka stane expert. Metaanalýzy ze sportu ukazují, že cílený a systematický trénink je pro rozvoj výkonu důležitý.

Jde o trénink zaměřený na konkrétní dovednosti a oblasti, které je potřeba zlepšit, obvykle s průběžnou zpětnou vazbou. Ani množství takového tréninku však samo o sobě nevysvětluje, proč někteří sportovci dosahují vyšší úrovně než jiní. U sportovců, kteří už patří mezi elitu, jsou rozdíly v množství cíleného tréninku dokonce ještě méně schopné vysvětlit rozdíly ve výkonu (Macnamara, Moreau & Hambrick, 2016).
Výzkum zároveň upozorňuje, že různé studie používají pojmy jako cílená praxe, volná sportovní hra nebo časná specializace různě. Pro praxi je proto užitečnější než samotný počet hodin sledovat, **co dítě skutečně trénuje, jak kvalitní je vedení, jakou dostává zpětnou vazbu, jaké další zkušenosti získává a jak se výkon mění v čase** (Güllich et al., 2023).

CO Z TOHO PLYNE

Nesledujte jen počet hodin. Sledujte, co se během nich děje.

Dvě děti mohou absolvovat stejných pět hodin tréninku týdně, ale jejich rozvoj může být velmi rozdílný. Jedno opakuje převážně to, co už umí. Druhé pracuje na přesně identifikovaných slabinách, dostává kvalitní zpětnou vazbu a postupně řeší náročnější situace.
Stejný objem času proto nemusí znamenat stejný objem učení.

Rozvoj potřebuje přiměřenou výzvu.

Jedním z nejlépe doložených principů v oblasti vzdělávání nadaných dětí je potřeba sladit náročnost vzdělávání s jejich skutečnou úrovní připravenosti.
V roce 2026 vyšel umbrella review, tedy přehled, který neshrnuje jednotlivé studie, ale výsledky 17 již existujících metaanalýz vzdělávacích intervencí pro nadané žáky.
Výraznou podporu našel pro kvalitně provedený enrichment – obohacování výuky, kdy dítě nedostává více stejné práce, ale hlubší, komplexnější a otevřenější úkoly, a pro akceleraci, tedy situaci, kdy v určitém předmětu nebo části vzdělávání postupuje rychleji či pracuje s učivem vyšší úrovně.

V souhrnu byla akcelerace spojena s pozitivními akademickými výsledky a přehled nenalezl systematické zhoršení socioemočního fungování. Enrichment měl pozitivní účinky zejména na vyšší kognitivní dovednosti (Ferrándiz et al., 2026).

Zjištěné přínosy neznamenají, že obohacování výuky nebo akcelerace jsou vhodné pro každé nadané dítě. Obohacování lze zvažovat, když dítě běžné učivo zvládá a potřebuje jít více do hloubky, propojovat souvislosti nebo řešit otevřenější a komplexnější úlohy. Akcelerace může být vhodná, když dítě zvládá učivo své současné úrovně a je připravené postupovat rychleji nebo pracovat s učivem vyšší úrovně, například v konkrétním předmětu. V obou případech je třeba vycházet z toho, co dítě skutečně umí a potřebuje. Předem také určete, co má zvolený krok přinést a kdy vyhodnotíte, zda dítěti pomáhá a jak zvládá jeho náročnost.

Nadanému žákovi nestačí přidat deset dalších příkladů stejného typu, které už dávno zvládá. Smyslem není zvýšit množství práce, ale změnit její **kognitivní náročnost**.

To může znamenat:

- řešit komplexnější problém,
- pracovat s méně jednoznačným zadáním,
- hledat více různých řešení,
- propojovat informace z více oblastí,
- pracovat samostatněji,
- přejít v některém předmětu k náročnějšímu učivu,
- dostat příležitost tvořit, experimentovat nebo obhajovat vlastní postup.

Stejný princip platí i ve sportu nebo umění. Pokud dítě bezpečně zvládá současnou úroveň, další rozvoj nemusí vyžadovat více hodin.
Může potřebovat **vyšší náročnost**.

Dobrá výzva není úkol, který dítě určitě zvládne. Je to úkol, při kterém ještě nezná celé řešení, ale má reálnou možnost se k němu učením dopracovat.

Smyslem zpětné vazby není verdikt, ale posun

Zpětná vazba patří k základním mechanismům učení. Ani zde ale neplatí jednoduché pravidlo „čím více zpětné vazby, tím lépe“.

Systematický přehled výzkumu sportovních a pohybových dovedností ukazuje, že dodatečná zpětná vazba může výkon a učení zlepšovat. Současně ale neexistuje jedno univerzální doporučení, jak často, kdy a jakým způsobem ji poskytovat – účinnost závisí na charakteru dovednosti, zkušenosti dítěte i konkrétní situaci (Petancevski et al., 2022).
Podstatnější než množství zpětné vazby je proto její použitelnost.
Slova „Výborně“, „Tohle nebylo dobré“ nebo „Musíš se víc snažit“ dítěti poskytují jen velmi málo informací o tom, co má při dalším pokusu udělat jinak.
Užitečnější zpětná vazba odpovídá například na tři otázky:

1. **Co už funguje?**

2. **Co je potřeba změnit?**

3. **Na co se zaměříme při dalším pokusu?**

Cílem dobrého vedení navíc není vytvořit dítě, které potřebuje po každém výkonu verdikt trenéra nebo učitele. Postupně by mělo být schopné **část kvality vlastního výkonu vyhodnocovat samo.**

Autonomie potřebuje vedení i hranice

Významným faktorem dlouhodobé motivace je způsob, jakým dospělý dítě vede. Výzkum sportovního prostředí ukazuje, že **autonomii** podporující vedení – tedy vedení, při němž dospělý zachovává strukturu a nároky, ale zároveň vysvětluje důvody, naslouchá dítěti a dává mu přiměřený prostor spolurozhodovat – souvisí s kvalitnější, vnitřněji přijatou motivací a lepší psychickou pohodou sportovců (Mossman et al., 2022; Liu et al., 2026).
Autonomie ale neznamená: „Je to jeho talent, tak ať si samo rozhodne, co bude dělat.“
Dítě ve věku osm, deset nebo dvanáct let stále potřebuje odborné vedení, strukturu a hranice.

Autonomii podporující trenér, pedagog nebo rodič však:

- vysvětluje smysl požadavků,
- naslouchá pohledu dítěte,
- tam, kde je to možné, nabízí smysluplnou volbu
- umožňuje dítěti postupně přebírat odpovědnost,
- respektuje jeho cíle a prožívání,
- nepoužívá kontrolu, strach nebo pocit viny jako hlavní motivační nástroj.

Dítě nepotřebuje volbu mezi vedením a autonomií. Potřebuje kvalitní vedení, v němž postupně získává větší podíl na vlastní cestě.

Motivace bez strategie nestačí

Jedním z nejznámějších konceptů posledních let je growth mindset – růstové nastavení mysli, tedy přesvědčení, že schopnosti nejsou jednou provždy dané a mohou se učením, strategií a úsilím rozvíjet.
Myšlenka, že výkon není neměnný a chyba nemusí znamenat selhání, má ve vzdělávání své místo. Výzkum však nepodporuje očekávání, že samotná krátká intervence zaměřená na „růstové myšlení“ zásadně zvýší výkon dítěte.
Metaanalýza 63 studií zahrnující téměř 98 tisíc účastníků ale zjistila, že krátké growth-mindset intervence, například lekce nebo programy zaměřené převážně na změnu tohoto přesvědčení, mají na akademický výkon jen velmi malý efekt. V metodologicky nejkvalitnějších studiích nebyl efekt statisticky významný (Macnamara & Burgoyne, 2023).

POZOR NA ZKRATKU

Nestačí dítěti říkat: „Když budeš chtít, zvládneš všechno.“
Schopnosti nejsou neomezené a motivace sama o sobě nezajistí rozvoj.
Mnohem přesvědčivější zkušeností je situace, kdy dítě **skutečně zažije**, že po změně strategie, kvalitní zpětné vazbě a cílené práci zvládne něco, co předtím neumělo.

Kdy dává specializace skutečně smysl

Zvlášť ve sportu bývá jedním z nejtěžších rozhodnutí otázka, kdy dítě zaměřit převážně na jednu disciplínu.
Ani zde výzkum nepodporuje jednoduché univerzální pravidlo.

Systematický přehled elitních, profesionálních a olympijských sportovců zjistil, že ve všech osmi studiích zabývajících se zraněními byla pozdější specializace spojena s nižším rizikem zranění. V sedmi z devíti studií zaměřených na výkon byla pozdější specializace spojena s lepšími výsledky, existovaly však také výjimky podle typu sportu (McLellan, Allahabadi & Pandya, 2022). Většina zařazených studií však byla retrospektivní nebo dotazníková, takže jde o souvislosti, nikoli o důkaz, že pozdější specializace sama způsobuje nižší riziko zranění nebo lepší výkon.

Podobně novější analýzy ukazují rozdíl mezi rychlým juniorským úspěchem a dlouhodobým seniorským výkonem. Časnější intenzivní zapojení v hlavním sportu může podporovat raný juniorský výkon, zatímco u pozdější světové špičky se v řadě sportů častěji objevuje pozdější vstup do intenzivní specializace a širší předchozí sportovní zkušenost (Güllich, Macnamara & Hambrick, 2022; Güllich et al., 2023).
Nelze z toho ale vytvořit pravidlo: „Specializace je špatně.“ Některé disciplíny mají jinou vývojovou strukturu a časování vrcholného výkonu.

Správná otázka tedy není: „V kolika letech se má dítě specializovat?“

Ale:

„Vyžaduje tato konkrétní oblast v této vývojové fázi skutečně omezení ostatních aktivit – a jaké výhody a dopady toto rozhodnutí pro dítě přinese?“

Talent roste v prostředí, které ho obklopuje

Talent se nerozvíjí pouze „uvnitř dítěte“.
Kvalita trenéra, pedagoga, spoluhráčů či spolužáků, dostupnost příležitostí, očekávání rodiny, kultura organizace a způsob, jakým dospělí spolupracují, mohou rozvoj významně ovlivňovat. Ve sportu například systematický přehled výzkumu rodičovské role ukazuje, že způsob podpory, komunikace a očekávání rodičů souvisí s motivací mladých sportovců. Pro rozvoj proto není podstatné jen to, zda rodič dítě podporuje, ale také jakým způsobem (Gao et al., 2024).
To je zvlášť důležité tam, kde dítě funguje současně v několika systémech: **rodina – škola – klub – individuální trenér – mentor – soutěžní prostředí.**
Každá jednotlivá část může fungovat dobře, ale celek může být pro dítě neúnosný.

Příkladem může být dítě, kterému trenér doporučí více individuální přípravy, škola mu přidá rozšiřující úkoly, rodič další soutěž a mentor nový projekt. Každý jednotlivý krok může být kvalitní. Součet všech kroků už kvalitní být nemusí.

Dítě nerozvíjíme izolovaně. Rozvíjíme systém, ve kterém se dítě učí.

Růst potřebuje zátěž i regeneraci

Zvlášť ve sportovním prostředí je dobře doloženo, že tréninková adaptace nevzniká pouze zatížením, ale **střídáním zatížení a zotavení**.
American Academy of Pediatrics ve svém aktualizovaném klinickém doporučení z roku 2024 upozorňuje, že dlouhodobý nepoměr mezi tréninkovou zátěží a regenerací zvyšuje riziko přetížení, zranění, poklesu výkonu a vyhoření mladého sportovce (Brenner et al., 2024).
Obdobnou otázku bychom měli klást i mimo sport: **Má dítě vůbec kapacitu zpracovat další rozvojový podnět?**
Talentované dítě není pouze sportovec, hudebník, matematik nebo výtvarník. Současně chodí do školy, potřebuje spánek, vztahy, volný čas a prostor, ve kterém není hodnoceno podle výkonu.
Regenerace proto není promarněný čas mezi dvěma obdobími rozvoje. **Je jednou z podmínek, aby rozvoj mohl pokračovat.**

PĚT OTÁZEK PRO DOBRÉ ROZVOJOVÉ ROZHODNUTÍ

1. Co se má dítě díky tomuto kroku naučit?
Pokud odpověď zní jen „bude víc trénovat“, cíl není dostatečně přesný.

2. Je problém skutečně v nedostatku objemu?
Nebo potřebuje kvalitnější výzvu, jinou zpětnou vazbu či jiné prostředí?

3. Je dítě na tento krok připravené?
Výkonnostně, psychicky, fyzicky i časově.

4. Jak poznáme, že tento krok funguje?
Co budeme sledovat – výkon, kvalitu učení, samostatnost, motivaci, schopnost přenosu?

5. Kdy rozhodnutí znovu vyhodnotíme?
Rozvojový krok není závazek navždy. Je to intervence, jejíž efekt potřebujeme sledovat.

ROZVÍJET neznamená PŘIDAT

Někdy je správným krokem více odborného tréninku, jindy vyšší obtížnost, nový mentor, akcelerace či enrichment, širší zkušenost a někdy také nepřidávat nic a nejprve obnovit kapacitu dítěte. Kvalitní rozvoj se proto nepozná podle množství příležitostí, ale podle toho, zda dítěti skutečně pomáhají učit se, růst a dlouhodobě pokračovat.

4. KDYŽ SE CESTA TALENTU ZAČNE MĚNIT

Vývoj talentu nemusí být lineární. Období rychlého zlepšování se mohou střídat se stagnací, dočasným poklesem výkonu nebo změnou motivace. Dítě, které ještě před rokem výrazně převyšovalo vrstevníky, může být později ostatními dohnáno. Může přestat postupovat stejným tempem, začít pochybovat o svých schopnostech nebo poprvé říct, že už pokračovat nechce.

Taková změna sama o sobě neznamená, že dítě „ztratilo talent".
Longitudinální výzkum, tedy sledování vývoje stejných sportovců či dětí v delším časovém období, ukazuje, že fyzické, technické, kognitivní i psychologické charakteristiky se nevyvíjejí stejným tempem. Do vývoje vstupuje biologické zrání, zkušenost, kvalita přípravy, prostředí i psychosociální faktory. Proto nelze očekávat, že výkon bude růst plynule každý měsíc nebo každý rok (Jung, 2022; Güllich et al., 2023).

Stagnace nebo pokles aktuálního výkonu samy o sobě neznamenají, že se přestaly rozvíjet schopnosti dítěte.
Jsou podnětem k tomu, abychom znovu posoudili podmínky jeho rozvoje a hledali příčinu změny.

Když výkon stagnuje, nejdřív hledejme příčinu

Jednou z častých reakcí na stagnaci je zvýšení objemu tréninku, procvičování nebo individuální přípravy.
„Musí víc trénovat." „Musí přidat." „Dřív mu to šlo, teď se málo snaží."
Takový závěr ale může být chybný. Pokles nebo zpomalení výkonu může mít mnoho příčin a nedostatek úsilí je pouze jednou z nich.
U nadaných žáků například výzkum underachievementu, tedy výkonu výrazně nižšího, než bychom podle schopností dítěte očekávali, ukazuje kombinaci vnitřních i vnějších příčin: motivaci a emoce, ale také nevhodnou úroveň výuky, nedostatek výzvy, vztahy, rodinné prostředí nebo další podmínky (Raoof et al., 2024).

V této souvislosti je důležité rozlišovat tři jevy, které se mohou projevovat podobně, ale nejsou totožné. Stagnace ve vývoji schopností znamená, že se dítě v určité oblasti po delší dobu neposouvá v tom, co se učí a zvládá. Stagnace nebo pokles aktuálního výkonu popisuje změnu ve výsledcích, kterých dítě právě dosahuje.

Školní podvýkon (underachievement) označuje situaci, kdy školní výsledky neodpovídají úrovni schopností dítěte, doložené například odborným posouzením. Tyto jevy spolu mohou souviset, nelze je však automaticky zaměňovat.

Například žák může při odborném posouzení vykazovat vysoké rozumové schopnosti, ale ve škole dosahovat průměrných nebo slabších výsledků. Tento rozdíl sám o sobě nevysvětluje jeho příčinu. Pedagog může spolu s dítětem a rodinou zkoumat, zda výuka odpovídá jeho úrovni a zda mu v práci nebrání další obtíže nebo okolnosti. Podle zjištění lze upravit náročnost či podobu úloh a podle potřeby zapojit školní poradenské pracoviště nebo školské poradenské zařízení.

Proto je před navýšením zátěže vhodné prověřit několik oblastí.

VÝZVA
Odpovídá současná obtížnost možnostem dítěte? Příliš snadná činnost nepřináší dostatek nového učení. Příliš obtížná může vést k dlouhodobé frustraci.

UČENÍ
Učí se dítě stále něco nového? Nebo pouze opakuje stejné činnosti, které už zvládá?

VEDENÍ
Dostává konkrétní a použitelnou zpětnou vazbu? Ví, co má změnit a na čem má pracovat?

PROSTŘEDÍ
Je současný trenér, pedagog, tým nebo vzdělávací prostředí stále vhodné pro další fázi rozvoje?

MOTIVACE
Chce dítě stále stejnou cestu? Motivace se během vývoje může měnit a nemusí být známkou lenosti nebo nedostatku schopností.

ZÁTĚŽ
Má dítě kapacitu zvládnout další požadavky? Je potřeba posuzovat součet školy, tréninku, soutěží, cestování, individuální přípravy i běžného života dítěte.

VÝVOJ
Nemůže změna souviset s věkem, biologickým zráním nebo tím, že se změnila úroveň konkurence?

Teprve potom má smysl rozhodovat, zda je vhodné přidat, ubrat nebo něco změnit.

„Chci skončit“ není odpověď. Je to začátek rozhovoru.

Když dítě řekne, že už pokračovat nechce, dospělí se často dostávají mezi dvě opačné rady: „Nenuťte ho. Když nechce, ať skončí.“ nebo „Musí se naučit nevzdávat při první překážce.“

Ani jedna z těchto reakcí není univerzálně správná.
Výzkum dropoutu, tedy předčasného odchodu mladého člověka ze sportovní aktivity, ukazuje, že rozhodnutí skončit obvykle nevysvětluje jediný důvod. Roli může hrát ztráta radosti, pocit, že dítě „už na to nemá“, vztah s trenérem, rodičovský tlak, jiné zájmy nebo samotné fungování klubu a soutěžního prostředí (Moulds et al., 2024).

Proto je důležitější zjistit, **co dítě větou „chci skončit“ skutečně říká:**

„Už mě to nebaví.“
Může se změnit samotný zájem dítěte. To je legitimní součást vývoje. Ne každý časný talent musí přejít do dlouhodobé specializace.

„Už mi to nejde.“
Může jít o frustraci z toho, že ostatní dítě dohnali, nebo že se náročnost zvýšila. Dítě nemusí chtít skončit s činností. Může chtít skončit s pocitem, že v ní najednou není dost dobré.

„Bojím se.“
Za odmítáním mohou být obavy ze soutěže, chyby, hodnocení nebo zklamání dospělých.

„Nechci tam chodit.“
Problém nemusí být samotná činnost. Může jít o vztah s trenérem nebo pedagogem, vztahy v týmu či se spoluhráči, způsob komunikace nebo celkové klima prostředí.

„Už nemůžu.“
Tady je potřeba zpozornět. Může jít o kumulovanou fyzickou nebo psychickou únavu, přetížení nebo počínající **burnout – vyhoření,** kdy se dlouhodobé vyčerpání spojuje s poklesem pocitu vlastní výkonnosti a postupnou ztrátou vztahu k činnosti, která dříve měla smysl.

Stejná věta tedy může znamenat **pět úplně odlišných situací.** A každá vyžaduje jinou reakci.

Důležité je poznat, kdy vytrvat a kdy změnit směr

Schopnost zvládat překážky je pro dlouhodobý rozvoj důležitá. Dítě zároveň potřebuje zkušenost, že první neúspěch nemusí znamenat konec. Je ale rozdíl mezi: „**Je to teď těžké, ale stále to chci.**“ a „**Dlouhodobě mi to škodí a už v tom nechci pokračovat.“**

Úkolem dospělého není dítě při každé obtíži okamžitě stáhnout z náročné situace. Stejně tak jeho úkolem není přesvědčit dítě, že musí pokračovat jen proto, že do něj rodina, škola nebo klub už investovaly mnoho času a prostředků.
Cílem je pomoci dítěti rozpoznat, zda chce opustit samotnou cestu, nebo pouze současnou překážku či prostředí.

Někdy není problém v dítěti, ale kolem něj

Když se dítě přestane rozvíjet, pozornost dospělých často automaticky směřuje k dítěti: Co dělá špatně? Málo trénuje? Není dost motivované?

Proto je potřeba posuzovat také prostředí, v němž se talent rozvíjí (talent-development environment): kvalitu vedení, organizační kulturu, komunikaci a spolupráci lidí kolem dítěte. Nejde tedy jen o to, co dělá dítě, ale také o to, zda mu současný systém vytváří podmínky pro další rozvoj.
Proto bychom měli být připraveni položit i jinou otázku:

Je problém skutečně v dítěti nebo současné prostředí už neodpovídá tomu, co dítě v této fázi potřebuje?

Důvodem k přehodnocení může být například situace, kdy prostředí dlouhodobě:

- neposkytuje dítěti odpovídající výzvu,
- nereaguje na jeho vývoj,
- hodnotí téměř výhradně výsledky,
- poskytuje málo konkrétní zpětné vazby,
- využívá strach, ponížení nebo nadměrnou kontrolu,
- ignoruje celkovou zátěž dítěte,
- nedovoluje přiměřenou samostatnost,
- nebo se současně dlouhodobě zhoršuje motivace či psychická pohoda dítěte.

Naopak kvalitní trenér nebo pedagog se nepozná jen podle toho, kolik jeho svěřenců vyhrává.

Důležitější otázka je:

Dokáže toto prostředí rozvíjet právě toto dítě vzhledem k jeho současným potřebám a další vývojové fázi?

Jeden signál nestačí k velkému rozhodnutí

Pokles výsledků, ztráta motivace nebo úvaha o ukončení činnosti není okamžitě důvodem k zásadnímu rozhodnutí. Je to důvod k novému kolu ověřování.

ROZHODOVACÍ POSTUP PŘI ZMĚNĚ

1. POPIŠTE ZMĚNU

Co se skutečně změnilo? **výkon – motivace – psychická pohoda – fyzická pohoda – vztah k činnosti – vztah k prostředí.** Nepoužívejte zatím vysvětlení typu „zlenivěl“ nebo „ztratil talent“.

2. HLEDEJTE, KDE MŮŽE BÝT PŘÍČINA

Prověřte šest oblastí: **DÍTĚ – ÚKOL – VEDENÍ – PROSTŘEDÍ – ZÁTĚŽ – VÝVOJ**

3. ZÍSKEJTE VÍCE POHLEDŮ

Co říká dítě? Co pozoruje rodič? Co vidí trenér nebo pedagog? Jsou jejich pohledy stejné, nebo se liší?

4. ZVOLTE JEDNU CÍLENOU ZMĚNU

Například upravit obtížnost, změnit způsob tréninku, snížit dočasně zátěž, změnit způsob zpětné vazby, dát dítěti větší autonomii, vyzkoušet jiné prostředí, zařadit krátkou pauzu nebo konzultovat situaci s dalším odborníkem.

5. SLEDUJTE EFEKT

Nejen výsledky. Sledujte také: **učení – motivaci – samostatnost – reakci na výzvu – psychickou pohodu – fyzickou pohodu.**

6. PŘEHODNOŤTE DALŠÍ CESTU

Pokud změna pomohla, pokračujte. Pokud ne, vraťte se k původní hypotéze. Možná byl problém jinde.

Přehodnotit neznamená selhat

Přehodnocení není známkou toho, že předchozí rozhodnutí bylo nutně chybné. Dítě se změnilo. Podmínky se změnily. Jeho cíle se mohou změnit. A informace, které máme dnes, mohou být jiné než před rokem.

Kvalitní práce s talentem proto nespočívá v tom, že jednou zvolíme správnou cestu. Spočívá v tom, že dokážeme včas poznat, když současná cesta přestává dítěti sloužit – a máme odvahu ji upravit.

5. OCHRANA DÍTĚTE V PROSTŘEDÍ VYSOKÝCH NÁROKŮ

Rozvoj talentu má dítě posouvat. Neměl by však dlouhodobě probíhat na úkor jeho zdraví, bezpečí nebo schopnosti fungovat i mimo oblast výkonu.
To neznamená, že talentované dítě nemá zažívat náročné situace. Únava po intenzivním tréninku, nervozita před soutěží, zklamání po neúspěchu nebo období pochybností jsou běžnou součástí rozvoje. Důležité je rozlišit **náročnost, která dítě rozvíjí, od zátěže, která ho začíná poškozovat.**

Současný výzkum nepodporuje jednoduchou představu, že nadané děti jsou jako skupina automaticky úzkostnější, psychicky křehčí nebo více perfekcionistické než jejich vrstevníci. Riziko je potřeba posuzovat u konkrétního dítěte a v konkrétním prostředí, zejména když se vysoké nároky spojí se strachem z chyby, tlakem okolí, nedostatečnou regenerací nebo pocitem, že vlastní hodnota závisí na výkonu (Ogurlu, 2020; Tourreix et al., 2023).

Psychická pohoda není odměna za úspěšný rozvoj talentu.
Je jednou z jeho podmínek.

Rozdíl mezi vysokou ambicí a nezdravým perfekcionismem

Perfekcionismus bývá často popisován jako typická vlastnost nadaných dětí. Výzkum ale ukazuje mnohem složitější obraz. Je užitečné rozlišovat dvě odlišné charakteristiky.
První představují **vysoké osobní standardy a snahu podat co nejlepší výkon.** Ty samy o sobě nemusí být problematické a v některých situacích mohou s výkonem souviset pozitivně.
Druhou představují **perfekcionistické obavy** – intenzivní strach z chyby, pochybnosti o vlastním výkonu, pocit, že nic není dost dobré, výrazná sebekritika nebo přesvědčení, že dokonalost očekává okolí.

Právě tato druhá složka – v odborné literatuře označovaná jako perfectionistic concerns, perfekcionistické obavy – je konzistentněji spojována s negativními psychologickými důsledky než samotná snaha o vysokou kvalitu výkonu (Grugan et al., 2021; Yang et al., 2023).
Rozdíl lze někdy zachytit velmi jednoduše:
„Chci to udělat opravdu dobře.“ není totéž jako „Pokud to neudělám dokonale, selhal jsem.“
První výrok může vyjadřovat vysokou ambici. Druhý naznačuje, že výsledek začíná ovlivňovat způsob, jakým dítě hodnotí samo sebe.

Jeden špatný den nerozhoduje. Důležitá je změna v čase.
Dítě může být po soutěži zklamané. Může před vystoupením špatně spát. Po náročném období může říct, že už nechce nic dělat.
Jednotlivý projev však ještě neznamená přetížení, burnout ani psychickou poruchu.

Důležitější je otázka:

„Je toto chování pro dítě běžné, nebo se v posledních týdnech či měsících něco výrazně změnilo?“

Ve sportovním výzkumu se burnout, tedy sportovní vyhoření, popisuje jako vzorec zahrnující fyzické a emoční vyčerpání, snížený pocit vlastní úspěšnosti a postupnou ztrátu vztahu k aktivitě, která měla pro sportovce dříve význam. Nejde tedy o únavu po jednom náročném týdnu (Brenner et al., 2024).
Změny v prožívání a fungování dítěte můžeme sledovat i mimo sport. Sportovní vymezení vyhoření a poznatky o jeho příčinách však nelze automaticky přenášet do školního prostředí. Zpozornět bychom měli zejména tehdy, když se několik změn opakuje nebo dlouhodobě kombinuje:

- dítě ztrácí radost z činnosti, kterou dříve vyhledávalo,
- výrazně se zvyšuje strach z chyby nebo hodnocení,
- objevuje se dlouhodobá sebekritika,
- dítě se vyhýbá situacím, které dříve zvládalo,
- zhoršuje se spánek

- opakují se bolesti břicha, hlavy nebo jiné somatické obtíže, tedy tělesné projevy spojené se stresem a výkonovou situací,
- dítě je dlouhodobě podrážděné nebo vyčerpané,
- výkon nebo trénink začínají výrazně zasahovat do vztahů a běžného života,
- dítě nedokáže „vypnout“ ani mimo trénink, školu nebo soutěž.

Jednotlivý příznak není diagnóza. **Vzorec změn v čase je však důvodem znovu vyhodnotit zátěž, očekávání a prostředí dítěte.**

Výkon nesmí pohltit identitu dítěte

Jedním z méně viditelných rizik dlouhodobé talentové cesty je postupné zužování identity. Dítě může být roky představováno jako: „náš fotbalista“, „ta šikovná houslistka“, „náš matematik“, „ten talentovaný“, „ta, co vždycky vyhrává“.
Silná identifikace s určitou oblastí není sama o sobě problém. Sport, hudba, věda nebo umění mohou dítěti přinášet smysl, sebevědomí, vztahy i pocit sounáležitosti.

Riziko vzniká tehdy, když se z jedné části života stane téměř celá odpověď na otázku „**Kdo jsem?**“
Potom neúspěch, zranění, vyřazení z programu nebo ztráta výkonnosti nezasahují pouze jednu aktivitu. Mohou zasáhnout samotný obraz dítěte o sobě.

Ve sportu se pro **sílu ztotožnění se sportovní rolí** používá pojem athletic identity – tedy míra, do jaké sport tvoří důležitou část toho, kým se mladý člověk vnímá být. Systematický přehled u mladých sportovců ukazuje, že silná sportovní identita může mít pozitivní i negativní souvislosti. U zraněných sportovců byla vyšší sportovní identita spojena také s vyšším rizikem depresivních příznaků (Edison, Christino & Rizzone, 2021).

Otázka proto není jen: „Jak moc je pro něj tato oblast důležitá?“

Ale také:

„Má dítě prostor být ještě někým jiným než nositelem svého talentu?“

Kamarádem. Sourozencem. Žákem. Člověkem s jinými zájmy. Dítětem, které může někdy něco dělat jen proto, že ho to baví a nikdo jeho výkon neposuzuje.
Proto má smysl chránit i další části identity dítěte – vztahy, jiné zájmy a role mimo oblast výkonu – aby případný neúspěch nebo přerušení jedné cesty nezasáhly celý jeho obraz o sobě.

Když strach přestává být jen trémou

Určité napětí před soutěží, testem nebo vystoupením je normální a samo o sobě není známkou problému.
Problém začíná tehdy, když strach přestává být reakcí na konkrétní náročnou situaci a začne ovlivňovat rozhodování dítěte.
Například:

- odmítá vystupovat nebo soutěžit, přestože o činnost samotnou zájem neztratilo,
- vyhýbá se náročnějším úlohám, aby neriskovalo chybu,
- jeho myšlenky se soustředí především na možnost selhání,
- před výkonem se opakují výrazné tělesné obtíže,
- výsledkem není zvýšené soustředění, ale ochromení nebo vyhýbání.

Ani zde proto nestačí dítěti říct: **„Neboj se.“** Smysluplnější je zjistit, **čeho konkrétně se bojí, co jeho obavy posiluje a zda lze prostředí nebo přípravu upravit tak, aby se s náročnou situací učilo pracovat postupně.**

Tréma před výkonem není automaticky problém. Problém je, když strach začne řídit cestu dítěte.

Respekt a náročnost se nevylučují.
Rozvoj výjimečných schopností může vyžadovat disciplínu, vysoké nároky, opakování, náročnou zpětnou vazbu a situace, které dítěti nejsou příjemné. To ale nevytváří oprávnění k jakémukoli způsobu vedení.

Současná konsenzuální doporučení pro mladé sportovce staví zdraví, bezpečí a psychickou pohodu vedle výkonnostního rozvoje a zdůrazňují, že ochrana dítěte je odpovědností celého systému – trenérů, organizací, rodičů i dalších dospělých (Bergeron et al., 2024; Nielsen et al., 2025).

Proto je důležité držet několik hranic:
náročnost ≠ ponižování
disciplína ≠ zastrašování
zpětná vazba ≠ zesměšňování
autorita ≠ bezpodmínečná poslušnost
vysoké nároky ≠ ignorování bolesti, vyčerpání nebo psychického stavu dítěte
Dospělý může být náročný a současně respektující. Tyto dvě vlastnosti nejsou v rozporu.

SEMAFOR VAROVNÝCH SIGNÁLŮ

Semafor je orientační přehled, který pomáhá všímat si změn v prožívání a fungování dítěte. Není diagnostickým nástrojem, neurčuje příčinu obtíží a nenahrazuje odborné posouzení. Barevné části naznačují, zda je vhodné dál sledovat vývoj, znovu posoudit podmínky nebo vyhledat odbornou pomoc.

ZELENÁ - BĚŽNÁ NÁROČNOST ROZVOJE

Dítě může být někdy unavené, nervózní nebo zklamané. Současně ale:

- po odpočinku regeneruje,
- aktivita mu stále přináší převážně radost nebo smysl,
- má vztahy a zájmy i mimo oblast výkonu,
- dokáže se od výkonu psychicky odpoutat,
- chybu nebo prohru postupně zpracuje,
- jeho základní fungování se dlouhodobě nemění.

→ **pokračujeme a sledujeme vývoj.**

ORANŽOVÁ - JE ČAS ZNOVU VYHODNOTIT PODMÍNKY

Opakovaně nebo po delší dobu pozorujeme například:

- výrazný strach z chyby,
- ztrátu radosti,
- dlouhodobou sebekritiku,
- problémy se spánkem,
- somatické obtíže spojené s výkonem,
- výraznou nechuť k tréninku nebo výuce,
- chronickou únavu,
- omezení vztahů a ostatních aktivit,
- pocit, že dítě nesmí polevit nebo selhat.

→ **nepřidáváme automaticky další zátěž.** Znovu posoudíme objem aktivit, prostředí, očekávání, motivaci dítěte a způsob vedení.

Pokud obtíže přetrvávají nebo se zhoršují, je vhodná konzultace s odpovídajícím odborníkem.

U kognitivního nadání může být důvodem k přehodnocení také dlouhodobě málo podnětná výuka a nedostatečná intelektová stimulace, nesoulad mezi vzdělávacími potřebami dítěte a tím, co mu výuka nabízí, nebo školní podvýkon. Zvažovat je třeba i dvojí výjimečnost, při níž mohou obtíže současně zakrývat vysoké schopnosti dítěte a ztěžovat jejich projev. Tyto okolnosti samy o sobě neurčují příčinu potíží, jsou ale důvodem mluvit se školou a podle potřeby zapojit školní poradenské pracoviště nebo školské poradenské zařízení.

ČERVENÁ - TALENTOVÝ ROZVOJ UŽ NENÍ HLAVNÍ PROBLÉM

Pokud se objeví:

- závažné nebo přetrvávající psychické obtíže,
- významné narušení běžného fungování,
- sebepoškozování nebo myšlenky na sebepoškození či sebevraždu,
- závažné problémy s příjmem potravy,
- výrazný strach z konkrétního dospělého,
- ponižování, psychické či fyzické násilí,
- nebo jiné bezprostřední ohrožení zdraví či bezpečí dítěte,

nejde o situaci, kterou má rodič, pedagog nebo trenér řešit pouze úpravou tréninku či motivace.

→ **je potřeba vyhledat odpovídající odbornou pomoc.**

Při bezprostředním ohrožení zdraví nebo života volejte zdravotnickou záchrannou službu na čísle 155 nebo tísňovou linku 112.

Chránit neznamená odstraňovat všechny překážky

Úkolem dospělých není vytvořit dítěti cestu bez stresu, neúspěchu a zklamání. Právě schopnost zvládat přiměřené překážky je součástí rozvoje.

Ochrana dítěte znamená něco jiného:

Nastavit takové podmínky, aby náročnost vedla k učení a adaptaci, nikoli k dlouhodobému poškození zdraví, bezpečí nebo vlastní hodnoty dítěte.

Proto při sledování talentu nehodnotíme pouze: „Zlepšuje se jeho výkon?“

Stejně důležité je ptát se:

„Jakou cenu za tento výkon dítě platí – a je tato cena dlouhodobě přijatelná?“

Smyslem podpory talentu není vychovat dítě, které vydrží všechno. Smyslem je vytvořit podmínky, ve kterých může své schopnosti dlouhodobě rozvíjet, aniž by kvůli nim ztratilo samo sebe.

6. KAŽDÝ TALENT MÁ SVOU CESTU

V této kapitole se věnujeme vybraným oblastem, v nichž se může potenciál dítěte projevovat: kognitivním schopnostem a jejich školním projevům, pohybovým schopnostem, které přibližujeme zejména na příkladu sportu, a uměleckým oblastem, zejména hudbě, výtvarné tvorbě a designu. STEM a technické činnosti představujeme jako oblasti, v nichž se mohou propojovat kognitivní schopnosti, tvořivost a praktické dovednosti. Kreativita může být součástí různých talentových profilů, proto ji chápeme jako průřezový prvek. Toto členění je orientační a nepokrývá všechny možné oblasti nadání. Samostatně zde nerozpracováváme například sociální nebo manuální nadání. Množství a zaměření výzkumných poznatků se liší podle konkrétní oblasti a otázky.

KOGNITIVNÍ SCHOPNOSTI VE ŠKOLE A V OBLASTI STEM

V této části se věnujeme dvěma oblastem, v nichž se mohou kognitivní schopnosti dítěte uplatnit. Kognitivním nadáním zde rozumíme mimořádné rozumové schopnosti. Akademické nadání označuje jejich projevy a rozvinuté schopnosti v konkrétních vzdělávacích oblastech, například v matematice nebo jazyce.
Pojmy kognitivní a akademické nadání tedy nepoužíváme jako synonyma, jejich přesné vymezení a vzájemný vztah se však mohou v různých odborných modelech lišit. STEM a technické činnosti představují prostředí, v němž se při řešení problémů propojují poznatky z více oborů a mohou se uplatnit kognitivní schopnosti, tvořivost i praktické dovednosti.

AKADEMICKÉ NADÁNÍ – více stejné práce není rozvoj
U akademicky nadaných dětí nemusí běžná úroveň výuky odpovídat jejich připravenosti. Učitel proto sleduje nejen rychlost, s jakou dítě dokončí zadání, ale také složitost problémů, které dokáže řešit, způsob, jakým uvažuje při nejistotě, a zda potřebuje učivo větší hloubky nebo vyšší úrovně. Podle vzdělávacích potřeb dítěte pak může nabídnout hlubší práci nebo rychlejší postup v konkrétní oblasti (Ferrándiz et al., 2026).

STEM A TECHNICKÉ ČINNOSTI – schopnosti, které známka nemusí zachytit
Zkratka STEM označuje přírodní vědy, technologie, inženýrství a matematiku. Potenciál dítěte v této oblasti se nemusí projevit pouze známkami z matematiky nebo fyziky. Systematický přehled identifikace STEM nadání uvádí mezi sledovanými ukazateli způsob uvažování, prostorové schopnosti, tvořivost a řešení problémů, ale také praktické výstupy, soutěže a portfolio projektů (Tang, Bi & Wei, 2026).

Velmi užitečné proto může být sledovat nejen výsledek, ale i proces: jak dítě problém pochopilo, jaká řešení zvažovalo, jak reagovalo, když první prototyp nefungoval, a zda dokázalo využít novou informaci k úpravě návrhu. V přístupech označovaných jako maker education, tedy v učení založeném na praktickém navrhování, tvoření a prototypování, dostávají děti prostor své návrhy vytvářet, zkoušet a dále upravovat (Davies & Seitamaa-Hakkarainen, 2025).

POHYBOVÉ SCHOPNOSTI A SPORT

SPORT – výkon je potřeba číst v kontextu vývoje

Ve sportu nestačí sledovat výsledky, rychlost nebo sílu. Výkon dítěte může ovlivnit biologické zrání, relativní věk, předchozí trénink i charakter konkrétní disciplíny. Proto je důležité sledovat také techniku, taktické rozhodování, schopnost učit se, reakci na trénink, zdravotní stav a vývoj v čase. Odborné stanovisko TIDES z roku 2026 proto doporučuje kombinovat subjektivní pozorování trenérů s objektivními údaji, aktivně pracovat s možnými zkresleními výběru a ponechat možnost, aby dítě do talentové cesty vstoupilo i později (Kelly et al., 2026).

Ve sportu nevybíráme jen nejlepšího hráče dneška. Potřebujeme rozlišovat výkon, který může být dočasně zvýhodněn vývojem, od schopností důležitých pro další učení.

UMĚLECKÉ OBLASTI

HUDBA – technika je jen část talentu

López-Íñiguezová a McPherson (2023) zpracovali přehled výzkumů o tom, jak podporovat vzdělávání a zdravý rozvoj mladých hudebně nadaných dětí. Z více než 650 vyhledaných záznamů vybrali 14 studií, které se věnovaly právě této otázce. Zabývaly se například přístupem k programům pro nadané děti, podpůrným prostředím, motivací, emočními potřebami, zvládáním zátěže a soutěžními situacemi. Přehled shrnuje poznatky o vzdělávání a podpoře, nestanovuje však ověřené ukazatele pro identifikaci hudebního nadání.

Pro praktické pozorování hudebního potenciálu můžeme vedle technické přesnosti, soutěžního výsledku nebo počtu hodin cvičení sledovat také hudební vnímání, interpretaci, způsob učení, vlastní iniciativu, vztah k vystupování a dlouhodobou udržitelnost přípravy.

VÝTVARNÁ TVORBA A DESIGN – proces tvorby ukazuje víc než hotové dílo

Jako praktické vodítko při pozorování výtvarného a designového potenciálu je vhodné nesoustředit se pouze na technickou preciznost hotového díla. Všímat si lze také originality nápadů, experimentování, hledání alternativ, rozvoje konceptu, práce se zpětnou vazbou a vývoje portfolia. Výzkum vzdělávání v oblasti umění a designu (art and design education) podporuje zkušenostní a interdisciplinární učení, zároveň však většina těchto studií není přímo zaměřena na identifikaci talentovaných dětí (Samaniego et al., 2024).

U tvůrčích oblastí může být způsob, jakým dítě k výsledku došlo, stejně důležitý jako výsledný produkt.

Kreativita napříč oblastmi – originální nápad je teprve začátek

Kreativita může být součástí mnoha talentových profilů, ale není automaticky synonymem nadání. Systematický přehled ukazuje, že vztah mezi giftedness, tedy nadáním, a kreativitou je v odborné literatuře vymezován různě (Puryear et al., 2026). Výzkum se zabývá také možnostmi, jak kreativitu rozvíjet. Ve vzdělávání STEM se k tomu využívá například design thinking, tedy způsob práce, při němž žáci nejprve porozumějí problému, následně vytvářejí a testují návrhy řešení a podle získaných zkušeností je upravují. Metaanalýza, kterou provedli Muneer et al. (2026), zahrnula 18 studií neformálního STEM vzdělávání a zjistila celkově pozitivní účinek tohoto přístupu na kreativitu.
Velikost účinku se však lišila podle podoby výuky a dalších podmínek. Studie se zabývala rozvojem kreativity, nikoli identifikací nadání.

Praktická otázka proto nezní jen „Je dítě kreativní?“, ale spíše: **V jakých situacích se jeho originalita projevuje a dokáže svůj nápad rozvinout, ověřit a změnit?**

Co platí v jednom oboru, nemusí platit v jiném

Každá oblast nadání má svá specifika a vyžaduje jiné ukazatele i formy podpory. Ve sportu například pomáhá porozumět vývoji výkonu zohlednění biologického zrání, relativního věku, časné specializace a tréninkové zátěže. U kognitivního nadání vycházíme z poznatků o rozumových schopnostech a jejich projevech ve vzdělávání.
Oborové poznatky doplňujeme obecnými pedagogickými principy a praktickými doporučeními. Při jejich využití vždy přihlížíme k potřebám konkrétního dítěte a sledujeme, jak reaguje na nabídnuté rozvojové příležitosti.

7. ROLE DOSPĚLÝCH V ROZVOJI TALENTU DÍTĚTE

Rodiče, pedagogové, sportovní trenéři, oboroví lektoři i mentoři vidí dítě v různých situacích. Každý přináší jiný typ informací a má jinou odpovědnost. Jejich pohledy mají největší hodnotu, když se propojí.

V českém školském systému má zjišťování mimořádného nadání a vzdělávacích potřeb žáka stanovený postup. Podle § 27 odst. 3 vyhlášky č. 27/2016 Sb. je provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou.
Pokud se nadání projevuje v pohybových, manuálních nebo uměleckých dovednostech, školské poradenské zařízení se vyjadřuje zejména ke specifikům osobnosti žáka, která mohou ovlivnit jeho vzdělávání – míru nadání hodnotí odborník příslušného oboru na základě odborného posudku předaného školskému poradenskému zařízení žákem nebo jeho zákonným zástupcem.
Tento postup se týká školského zjišťování mimořádného nadání.
Je třeba ho odlišovat od neformálního rozpoznávání projevů a potřeb dítěte, které může vést k nabídce další rozvojové příležitosti, ale samo o sobě není odborným závěrem o mimořádném nadání.

JSEM RODIČ

- **Pozoruji, neoznačuji**. Místo „Ty jsi talent“ popisuji konkrétní projevy: „Tohle ses naučil velmi rychle“ nebo „K téhle činnosti se vracíš i bez připomínání.“
- **Ptám se odborníků konkrétně**. V čem vidíte potenciál? Podle čeho? Co dítě nyní omezuje? Jaký další krok doporučujete a podle čeho poznáme jeho efekt?
- **Hlídám celek.** Rodič často jako jediný vidí součet školy, tréninku, cestování, soutěží, spánku, vztahů a volného času.
- **Podporuji, ale nepřebírám cestu dítěte.** S věkem má růst jeho podíl na rozhodování.
- **Po výkonu se neptám jen na pořadí.** Zajímá mě, co fungovalo, co se dítě naučilo a co by příště změnilo.

JSEM PEDAGOG

- Nezaměňuji bezproblémového žáka za nadaného. Sleduji kvalitu myšlení, rychlost osvojování, originalitu, práci s komplexním problémem a případný nesoulad mezi schopnostmi a výsledky.
- V rámci své pedagogické role upravuji výuku podle vzdělávacích potřeb dítěte a sleduji, zda mu zvolený postup pomáhá.
- Popisuji konkrétní pozorování místo obecné nálepky. Věta „nový princip pochopil bez dalšího vysvětlení a použil ho v nové úloze“ je pro další rozhodování užitečnější než „je velmi nadaný“.
- Pokud výkon neodpovídá tomu, co u dítěte pozoruji, nepředpokládám automaticky lenost. Prověřuji výzvu, motivaci, možné obtíže, dvojí výjimečnost i prostředí.
- Sdílím relevantní informace s rodinou a podle potřeby s dalšími odborníky.

JSEM SPORTOVNÍ TRENÉR

- Sleduji sportovně specifické dovednosti dítěte, jeho reakci na trénink, schopnost učit se a vývoj výkonu v čase.
  Při hodnocení zohledňuji předchozí zkušenosti a biologické zrání.
- Rozhoduji o obsahu a náročnosti sportovní přípravy v rámci své trenérské role. Pojmenovávám, co dítě v daném sportu zvládá a co potřebuje dál rozvíjet.
- Trenérské pozorování samo o sobě není zdravotním ani psychologickým posouzením dítěte.

JSEM OBOROVÝ PEDAGOG NEBO LEKTOR

- Sleduji, jak dítě osvojuje dovednosti v konkrétním oboru, využívá zpětnou vazbu a postupuje u náročnějších úloh nebo při tvorbě.
- Nabízím úkoly a zpětnou vazbu odpovídající jeho dosavadní úrovni a potřebám.
- Pojmenovávám projevy a rozvojové potřeby dítěte ve svém oboru. Posouzení, které přesahuje mou odbornost, přenechávám příslušnému odborníkovi.

JSEM MENTOR

- Pomáhám dítěti rozvíjet konkrétní oblast například náročnějšími úlohami, konzultacemi nebo vedením projektu.
- Vysvětluji, v čem spočívá moje odbornost a kde končí moje role. Znalost určitého oboru sama o sobě neznamená kompetenci k psychologické diagnostice ani k posouzení oblastí mimo mou odbornost.

KDY ZAPOJIT ZDRAVOTNICKÉHO ODBORNÍKA

Při zdravotních potížích, přetížení nebo návratu po zranění může být ve sportu potřeba konzultace s tělovýchovným lékařem nebo jiným příslušným lékařem a s fyzioterapeutem. Pomáhají posoudit zdravotní a funkční stránku sportovní přípravy a bezpečnost návratu k zátěži. Jejich úkolem není určovat sportovní talent dítěte. Jejich zapojení se řídí potřebami dítěte a není nutné u každého sportujícího dítěte.

KDY POTŘEBUJEME MLUVIT SPOLEČNĚ?

Informace je vhodné propojit zejména při významném rozhodnutí o další cestě, velkém zvýšení zátěže či specializaci, dlouhodobé stagnaci, výrazné neshodě v hodnocení potenciálu, úvaze o ukončení, změně motivace nebo psychické pohody či při obtížném skloubení školy a mimoškolní oblasti.
Společné setkání nemá sloužit k tomu, aby dospělí dítěti jen oznámili, co s ním bude dál. Má pomoci dítěti i dospělým společně porozumět situaci a domluvit další postup, přičemž dítě zapojujeme přiměřeně jeho věku a situaci. Sdílíme jen informace potřebné k domluvě podpory a dítěti vysvětlíme, proč se o nich mluví a kdo je potřebuje znát. Setkání by mělo odpovědět na pět otázek:

1. CO POZORUJEME?

Fakta, ne dojmy.

2. V ČEM SE SHODUJEME A KDE SE LIŠÍME?

Rozdílný pohled může odhalit důležitou část problému.

3. CO ŘÍKÁ DÍTĚ?

S rostoucím věkem je jeho pohled stále důležitější součástí rozhodnutí.

4. JAKÝ BUDE DALŠÍ KROK?

Pokud možno konkrétní, omezený a s jasným cílem.

5. KDY JEHO EFEKT ZNOVU VYHODNOTÍME?

Rozhodnutí nemá být definitivní jen proto, že jsme ho jednou udělali.

JAKOU ROLI MÁ SAMO DÍTĚ?

S věkem by dítě nemělo být jen příjemcem podpory, ale stále více jejím partnerem. Postupně se učí pojmenovat své cíle, říct, co mu pomáhá a co ne, pracovat se zpětnou vazbou, poznat vlastní únavu a limity, převzít část odpovědnosti, požádat o pomoc a také říct, když chce svou cestu změnit.

Cílem není vytvořit dokonale řízený systém dospělých kolem talentovaného dítěte. Cílem je, aby z dítěte postupně vyrůstal člověk, který stále lépe rozumí vlastnímu rozvoji a dokáže za něj přebírat odpovědnost.

ZÁVĚR

Talentová cesta dítěte není předem napsaný scénář.
Neexistuje jeden test, který spolehlivě určí budoucí úspěch. Neexistuje univerzální počet hodin tréninku, správný věk specializace ani jediný typ podpory, který bude fungovat u všech dětí.
Máme ale stále více poznatků o tom, **jak dělat rozhodnutí kolem talentu kvalitněji.**

Víme, že aktuální výkon není totéž, co dlouhodobý potenciál.
Víme, že jeden názor nebo jeden výsledek nestačí.
Víme, že více tréninku nemusí znamenat více rozvoje.
Víme, že prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a učí se, není pouze kulisou jeho talentu, ale jedním z faktorů, které jeho vývoj aktivně ovlivňují.
A víme také, že vysoký výkon nemá být vykoupen zdravím, bezpečím nebo ztrátou vlastní identity dítěte.
Proto je možná nejdůležitější otázkou celé této publikace nikoli:

„Jak daleko se toto dítě může dostat?“ Ale:

„Jaký další krok je pro toto dítě právě teď dostatečně náročný, smysluplný, bezpečný a dlouhodobě udržitelný?“

Odpověď se může v průběhu let měnit.
Právě proto se vracíme k pěti krokům:

ROZPOZNAT → OVĚŘIT → ROZVÍJET → SLEDOVAT → PŘEHODNOTIT

Rozpoznat bez předčasné nálepky.
Ověřit bez spoléhání na jediný pohled.
Rozvíjet cíleně, ne pouze více.
Sledovat nejen výkon, ale také učení, motivaci a pohodu dítěte.
A přehodnotit vždy, když nové informace ukazují, že současná cesta už nemusí být tou správnou.

Vrcholný výkon není jediným měřítkem úspěchu

Některé děti se dostanou na mimořádnou úroveň. Jiné svůj talent rozvinou velmi dobře, ale později si zvolí jinou cestu. Některé budou díky kvalitní podpoře schopné využít své schopnosti v oboru, který si dnes ještě neumíme představit. A někdy bude dobrým výsledkem také to, že dítě dokáže včas poznat, že určitá cesta už není jeho.

Smyslem podpory talentu proto není vytvořit co nejvíce vítězů.

Smyslem je nepřehlédnout potenciál, vytvořit pro jeho rozvoj kvalitní podmínky a současně respektovat dítě jako člověka, jehož hodnota nikdy nestojí pouze na tom, jakého výkonu dosáhne.

To je odpovědnost rodičů, pedagogů, trenérů, mentorů i organizací, které s talentovanými dětmi pracují.

A právě v tom chce být BRÁNA TALENTŮ jejich partnerem.

KAM SE OBRÁTIT

Pokud si nejste jistí, jak dál rozvíjet talent svého dítěte, nebo jste u něj zaznamenali některý z popsaných signálů, ozvěte se nadačnímu fondu BRÁNA TALENTŮ. Nabízíme individuální konzultace pro rodiny a kontakty na odborníky v regionu.

nadacnifond@branatalentu.cz

branatalentu.cz

Můžete se obrátit také přímo na odborníky v jednotlivých oblastech:

- Škola a vzdělávání: učitel nebo školní poradenské pracoviště.
Při potřebě odborného posouzení mimořádného nadání a vzdělávacích potřeb spolupracuje školské poradenské zařízení se školou.
- Hudba, výtvarná tvorba, design a další obory: pedagog nebo odborník se zkušeností a kvalifikací v daném oboru, například učitel v základní umělecké škole.
- Sport: trenér se zkušeností s danou disciplínou. Při zdravotních potížích, přetížení nebo návratu po zranění také příslušný lékař nebo fyzioterapeut.
- Psychické obtíže: psycholog nebo jiný odborník podle povahy situace.

POUŽITÁ A DOPORUČENÁ ODBORNÁ LITERATURA

1. BERGERON, M. F. et al. (2024). IOC consensus statement on elite youth athletes competing at the Olympic Games: Essentials to a healthy, safe and sustainable paradigm. British Journal of Sports Medicine, 58(17), 946–965. doi:10.1136/bjsports-2024-108186.
2. BOZDĚCH, M., AGRICOLA, A. & ZHÁNĚL, J. (2023). The Relative Age Effect at Different Age Periods in Soccer: A Meta-Analysis. Perceptual and Motor Skills, 130(6), 2632–2662. doi:10.1177/00315125231210585.
3. BRENNER, J. S., WATSON, A. & COUNCIL ON SPORTS MEDICINE AND FITNESS. (2024). Overuse Injuries, Overtraining, and Burnout in Young Athletes. Pediatrics, 153(2), e2023065129. doi:10.1542/peds.2023-065129.
4. DAVIES, S. & SEITAMAA-HAKKARAINEN, P. (2025). Research on K–12 maker education in the early 2020s – a systematic literature review. International Journal of Technology and Design Education, 35, 763–788. doi:10.1007/s10798-024-09921-6.
5. DELGADO-VALENCIA, L., DELGADO, B., NAVARRO-SORIA, I., TORRECILLAS, M., ROSALES-GÓMEZ, M., SÁNCHEZ-HERRERA, M. C. & SOTO-DÍAZ, M. (2025). The Identification of Giftedness in Children: A Systematic Review. Education Sciences, 15(8), 1012. doi:10.3390/educsci15081012.
6. EDISON, B. R., CHRISTINO, M. A. & RIZZONE, K. H. (2021). Athletic Identity in Youth Athletes: A Systematic Review of the Literature. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(14), 7331. doi:10.3390/ijerph18147331.
7. FERRÁNDIZ, C., GARCÍA-PERALES, R., PONS, R. M., FERNÁNDEZ-VIDAL, M. C., ROJO-GUILLAMÓN, M. I. & FERRANDO-PRIETO, M. (2026). What works for inclusive gifted education? An umbrella review of acceleration, enrichment, and ability grouping. Frontiers in Education, 11, 1925181. doi:10.3389/feduc.2026.1925181
8. GAGNÉ, F. (2021). Differentiating Giftedness from Talent: The DMGT Perspective on Talent Development. Routledge.
9. GAO, Z., CHEE, C. S., NORJALI WAZIR, M. R. W., WANG, J., ZHENG, X. & WANG, T. (2024). The role of parents in the motivation of young athletes: A systematic review. Frontiers in Psychology, 14, 1291711. doi:10.3389/fpsyg.2023.1291711.
10. GRUGAN, M. C., HILL, A. P., MADIGAN, D. J., DONACHIE, T. C., OLSSON, L. F. & ETHERSON, M. E. (2021). Perfectionism in Academically Gifted Students: A Systematic Review. Educational Psychology Review, 33(4), 1631–1673. doi:10.1007/s10648-021-09597-7.

11. GÜLLICH, A. & BARTH, M. (2024). Effects of Early Talent Promotion on Junior and Senior Performance: A Systematic Review and Meta-Analysis. Sports Medicine, 54, 697–710. doi:10.1007/s40279-023-01957-3.
12. GÜLLICH, A., BARTH, M., HAMBRICK, D. Z. & MACNAMARA, B. N. (2023). Participation patterns in talent development in youth sports. Frontiers in Sports and Active Living, 5, 1175718. doi:10.3389/fspor.2023.1175718
13. GÜLLICH, A., MACNAMARA, B. N. & HAMBRICK, D. Z. (2022). What Makes a Champion? Early Multidisciplinary Practice, Not Early Specialization, Predicts World-Class Performance. Perspectives on Psychological Science, 17(1), 6–29. doi:10.1177/1745691620974772.
14. JUNG, J. Y. (2022). Physical giftedness/talent: A systematic review of the literature on identification and development. Frontiers in Psychology, 13, 961624. doi:10.3389/fpsyg.2022.961624.
15. KELLY, A. L. et al. (2026). Principles of talent identification in sport: The Talent Identification and Development Environments in Sport (TIDES) Society position statement. Journal of Sports Sciences. Advance online publication. doi:10.1080/02640414.2026.2705709.
16. LIU, H. J., DE JONGE, K. M. M., DEN HARTIGH, R. J. R. & VAN YPEREN, N. W. (2026). Basic Psychological Need Support, Need Satisfaction, and Autonomous Motivation in Coach–Athlete Relationships: A Systematic Review and Meta-Analysis. International Journal of Sports Science & Coaching, 21(2), 1178–1191. doi:10.1177/17479541251400621.
17. LÓPEZ-ÍÑIGUEZ, G. & MCPHERSON, G. E. (2023). Caring approaches to young, gifted music learners' education: A PRISMA scoping review. Frontiers in Psychology, 14, 1167292. doi:10.3389/fpsyg.2023.1167292.
18. MACNAMARA, B. N. & BURGOYNE, A. P. (2023). Do growth mindset interventions impact students' academic achievement? A systematic review and meta-analysis with recommendations for best practices. Psychological Bulletin, 149(3–4), 133–173. doi:10.1037/bul0000352.
19. MACNAMARA, B. N., MOREAU, D. & HAMBRICK, D. Z. (2016). The Relationship Between Deliberate Practice and Performance in Sports: A Meta-Analysis. Perspectives on Psychological Science, 11(3), 333–350. doi:10.1177/1745691616635591.
20. MARSILI, F. & PELLEGRINI, M. (2022). The relation between nominations and traditional measures in the gifted identification process: A meta-analysis. School Psychology International, 43(4), 321–338. doi:10.1177/01430343221105398.
21. MCCOACH, D. B., PETERS, S., GAMBINO, A. J., LONG, D. & SIEGLE, D. (2024). Who Are We Measuring? Teacher Effects in Gifted and Talented Teacher Rating Scales. Exceptional Children, 90(4), 422–441. doi:10.1177/00144029241247035.

22. MCLELLAN, M., ALLAHABADI, S. & PANDYA, N. K. (2022). Youth Sports Specialization and Its Effect on Professional, Elite, and Olympic Athlete Performance, Career Longevity, and Injury Rates: A Systematic Review. Orthopaedic Journal of Sports Medicine, 10(11), 23259671221129594. doi:10.1177/23259671221129594.
23. MOSSMAN, L. H., SLEMP, G. R., LEWIS, K. J., COLLA, R. H. & O'HALLORAN, P. (2022). Autonomy support in sport and exercise settings: A systematic review and meta-analysis. International Review of Sport and Exercise Psychology, 17(1), 540–563. doi:10.1080/1750984X.2022.2031252.
24. MOULDS, K., GALLOWAY, S., ABBOTT, S. & COBLEY, S. P. (2024). Youth sport dropout according to the Process–Person–Context–Time model: A systematic review. International Review of Sport and Exercise Psychology, 17(1), 440–481. doi:10.1080/1750984X.2021.2012817.
25. MUNEER, S., SANTHOSH, M., PARANGUSAN, H. et al. (2026). A meta-analysis to explore the role of design thinking in enhancing creativity as learning outcomes in STEM education. International Journal of Technology and Design Education, 36, 919–949. doi:10.1007/s10798-025-10005-2.
26. NIELSEN, G. et al. (2025). How to Promote Wellbeing in Youth Sport: Recommendations From the 2024 Copenhagen Consensus Conference. Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 35(8), e70121. doi:10.1111/sms.70121.
27. OGURLU, U. (2020). Are Gifted Students Perfectionistic? A Meta-Analysis. Journal for the Education of the Gifted, 43(3), 227–251. doi:10.1177/0162353220933006.
28. OZTURK, B. & TAN, S. (2026). Identifying Twice-Exceptional Students: A Systematic Research Review. Journal of Advanced Academics, 37(2), 393–420. doi:10.1177/1932202X251387416.
29. PETANCEVSKI, E. L., INNS, J., FRANSEN, J. & IMPELLIZZERI, F. M. (2022). The effect of augmented feedback on the performance and learning of gross motor and sport-specific skills: A systematic review. Psychology of Sport and Exercise, 63, 102277. doi:10.1016/j.psychsport.2022.102277.
30. PURYEAR, J. S., MEYER, M. S., LAMB, K. N. & LEE, L. E. (2026). Conceptual Connections of Giftedness and Creativity: A Systematic Review. Journal of Advanced Academics. Advance online publication. doi:10.1177/1932202X261456139.
31. RAOOF, K., SHOKRI, O., FATHABADI, J. & PANAGHI, L. (2024). Unpacking the underachievement of gifted students: A systematic review of internal and external factors. Heliyon, 10(17), e36908. doi:10.1016/j.heliyon.2024.e36908.
32. SAMANIEGO, M., USCA, N., SALGUERO, J. & QUEVEDO, W. (2024). Creative Thinking in Art and Design Education: A Systematic Review. Education Sciences, 14(2), 192. doi:10.3390/educsci14020192.
33. TANG, J., BI, H. & WEI, J. (2026). Approaches to Identifying STEM Talent in K–12 Gifted Education: A Systematic Review. Journal of Intelligence, 14(8), 153. doi:10.3390/jintelligence14080153.

34. TOURREIX, E., BESANÇON, M. & GONTHIER, C. (2023). Non-Cognitive Specificities of Intellectually Gifted Children and Adolescents: A Systematic Review of the Literature. Journal of Intelligence, 11(7), 141. doi:10.3390/jintelligence11070141.
35. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů.
36. YANG, J.-H., YANG, H.-J., CHOI, C. & BUM, C.-H. (2023). Systematic Review and Meta-Analysis on Burnout Owing to Perfectionism in Elite Athletes Based on the Multidimensional Perfectionism Scale (MPS) and Athlete Burnout Questionnaire (ABQ). Healthcare, 11(10), 1417. doi:10.3390/healthcare11101417.

PŘÍLOHY

1. Mapa talentové cesty

2. Modelové situace k mapě talentové cesty

MAPA TALENTOVÉ CESTY

Pětikrokový rozhodovací rámec BRÁNY TALENTŮ

Mapa je určena rodičům, pedagogům, trenérům a dalším dospělým, kteří podporují dítě. Pomáhá jim uspořádat informace o jeho projevech a potřebách a promyslet vhodný další krok. Nejde o standardizovaný identifikační ani diagnostický nástroj a odpovědi se nesčítají jako skóre. Slouží jako podnět k rozhovoru, při němž je třeba přihlížet k situaci a potřebám konkrétního dítěte.

U každého tvrzení označte:

ANO – ČÁSTEČNĚ – NE – NEVÍM

1. ROZPOZNAT

Vidíme u dítěte dostatek konkrétních známek potenciálu?

1. Dokážeme konkrétně popsat, v čem dítě vyniká nebo čím nás jeho schopnosti zaujaly.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

2. Tyto projevy se objevují opakovaně, ne pouze při jednom výkonu nebo v jedné situaci.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

3. Dítě se v dané oblasti učí některé nové věci nápadně rychle nebo dobře reaguje na vyšší náročnost.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

4. Dítě se k dané činnosti samo vrací, vyhledává ji nebo o ni projevuje dlouhodobější zájem.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

5. Máme možnost sledovat dítě v situacích, ve kterých může své schopnosti skutečně ukázat.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

U každého označení si vybavte konkrétní situaci, která vás k němu vedla. Co dítě zvládlo rychle? Jak reagovalo na náročnější úkol?
Objevily se podobné projevy opakovaně?
Zvažte také, kolik zkušeností dítě s danou činností má a zda dostalo příležitost své schopnosti ukázat.

Pokud dokážete popsat konkrétní a opakované projevy, které naznačují potenciál dítěte, pokračujte ke kroku OVĚŘIT. V něm můžete zjistit, zda se tyto projevy ukazují i v jiných situacích, co pozorují další lidé a co mohlo dosavadní výkon ovlivnit. Přechod k ověřování není závěrem o nadání. Znamená, že máte důvod získat přesnější obraz dítěte a promyslet vhodnou další příležitost.

Pokud se zatím opíráte jen o jeden výkon, neumíte projevy konkrétně popsat nebo dítě nemělo vhodnou příležitost své schopnosti ukázat, pokračujte v pozorování a nabídněte mu další zkušenosti. Odpověď NE nebo NEVÍM v takové situaci znamená, že potřebujete více informací. Sama o sobě neznamená, že dítě potenciál nemá.

2. OVĚŘIT

Máme dostatek informací, abychom se neopírali jen o jeden dojem?

1. Náš pohled nevychází pouze z jednoho výsledku, soutěže, známky nebo názoru jednoho člověka.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

2. Máme pohled více lidí, kteří dítě znají v různých situacích.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

3. Víme, jaké podmínky mohly dosavadní výkon ovlivnit – například zkušenost, kvalita vedení, věk, vývoj nebo prostředí.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

4. Dítě dostalo příležitost vyzkoušet něco náročnějšího, než co už bezpečně zvládá.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

5. Víme, jak reaguje na chybu, novou situaci, korekci nebo zpětnou vazbu.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

6. Známe také pohled samotného dítěte – co chce, co ho baví a jak svou další cestu vnímá.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

Zvažte, zda máte o dítěti informace z různých situací a od více lidí, kteří ho znají. Všímejte si také, co mohlo jeho dosavadní výkon ovlivnit, zda mělo příležitost vyzkoušet náročnější úkol a jak samo svou činnost a další cestu vnímá. Rozdílné pohledy nemusí znamenat, že se někdo z pozorovatelů mýlí. Mohou ukazovat, že dítě v různých situacích reaguje odlišně, a stojí za to zjistit proč.

Pokud už dokážete popsat, v čem se potenciál dítěte projevuje a jak reaguje na přiměřenou výzvu, můžete pokračovat ke kroku ROZVÍJET. Nemusíte mít zodpovězené všechny otázky. Dalším krokem může být konkrétní rozvojová příležitost, jejíž průběh budete dál sledovat.

Pokud vám k rozhodnutí chybí důležité informace, určete, co potřebujete zjistit a kdo vám s tím může pomoci. Může jít o další pozorování v jiné situaci, rozhovor s učitelem, trenérem nebo lektorem, případně o přiměřeně náročnější úkol. Když otázka přesahuje zkušenosti rodiče či pedagoga, je namístě obrátit se na příslušného odborníka. Po doplnění informací se k tomuto kroku vraťte.

3. ROZVÍJET

Víme, co dítě právě teď potřebuje pro další rozvoj?

1. Umíme konkrétně říct, co se má dítě díky dalšímu kroku naučit nebo rozvinout.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

2. Současná úroveň odpovídá jeho schopnostem a není pro něj dlouhodobě příliš snadná.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

3. Víme, zda dítě potřebuje více času, vyšší náročnost, jiný způsob učení, jinou zpětnou vazbu nebo jiné prostředí.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

4. Má dítě přístup k vedení, které odpovídá jeho současné úrovni a potřebám.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

5. Dostává konkrétní a použitelnou zpětnou vazbu.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

6. Je plánovaný krok přiměřený nejen výkonnostně, ale také psychicky, fyzicky a časově.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

7. Víme předem, podle čeho poznáme, že zvolený krok funguje.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

Nejdříve si ujasněte, co má dítě další příležitostí rozvíjet, proč je tento krok vhodný právě teď a kdo mu při něm poskytne potřebné vedení. Zvažte také, zda je plánovaná náročnost a zátěž přiměřená jeho věku, možnostem a potřebám a podle čeho poznáte, že mu zvolený postup prospívá.

Pokud máte tyto základní věci promyšlené a domluvené, můžete rozvojový krok uskutečnit a pokračovat ke kroku SLEDOVAT. Nemusí jít o velkou změnu. Může to být náročnější úkol, jiný způsob vedení nebo zpětné vazby či nová příležitost, která dítěti umožní dále se učit.

Pokud zatím nevíte, co přesně má další krok dítěti přinést, kdo ho zajistí nebo jak poznáte jeho přínos, nejdříve plán doplňte. Jestli máte pochybnosti o přiměřenosti zátěže nebo o dopadu na zdraví a pohodu dítěte, upravte podmínky ještě před zahájením. Odpověď NE, ČÁSTEČNĚ nebo NEVÍM tedy sama o sobě neznamená, že se dítě nemá rozvíjet. Ukazuje, kterou část podpory je potřeba lépe promyslet.

4. SLEDOVAT

Víme, co se po zvoleném kroku skutečně děje?

1. Sledujeme vývoj dítěte v čase, ne pouze jednotlivé výsledky.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

2. Dokážeme poznat, zda se dítě skutečně učí a rozvíjí, ne pouze tráví činností více času.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

3. Sledujeme kromě výkonu také motivaci, samostatnost a způsob, jakým dítě reaguje na náročnější situace.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

4. Sledujeme také jeho psychickou a fyzickou pohodu.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

5. Víme, zda dítě současnou zátěž zvládá společně se školou, odpočinkem, vztahy a běžným životem.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

6. Máme domluveno, kdy současný postup znovu vyhodnotíme.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

Vraťte se k cíli a době, které jste si stanovili při plánování rozvojového kroku. Všímejte si, co se od jeho zahájení změnilo: zda se dítě učí a osamostatňuje, jak reaguje na náročnější situace, jestli ho činnost stále zajímá a jak zvládá zátěž po psychické i fyzické stránce.
Pokud zatím nemáte dost pozorování nebo nevíte, jak dítě zátěž zvládá, nedělejte předčasný závěr. Domluvte se, co budete dál sledovat a kdy se k tomu vrátíte.

Pokud vidíte přínos, dítě zátěž zvládá a zvolená podpora mu stále odpovídá, pokračujte v ní a sledujte další vývoj. Při domluveném termínu znovu posuďte, zda je stále vhodná.

Pokud se dítě delší dobu neposouvá, ztrácí motivaci nebo se objevují obavy o jeho pohodu, pokračujte ke kroku **PŘEHODNOTIT**. Při zjevné psychické nebo fyzické zátěži nečekejte na plánovaný termín a upravte podmínky hned.

5. PŘEHODNOTIT

Objevily se signály, že současná cesta už dítěti nemusí odpovídat?

1. V poslední době se výrazně změnil výkon, motivace nebo vztah dítěte k činnosti.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

2. Dítě se delší dobu neposouvá, přestože dříve postupovalo.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

3. Objevuje se dlouhodobější únava, ztráta radosti, strach z chyby, výrazná sebekritika nebo nechuť pokračovat.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

4. Máme pochybnost, zda současný trenér, pedagog, tým, škola nebo jiné prostředí stále odpovídá potřebám dítěte.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

5. Celková zátěž dítěte začíná zasahovat do spánku, vztahů, školy, zdraví nebo běžného života.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

6. Dítě samo říká, že chce něco změnit, ubrat nebo pokračovat jiným směrem.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

7. Máme pocit, že pokračujeme hlavně proto, že už bylo do této cesty vloženo mnoho času, energie nebo prostředků.
☐ ANO ☐ ČÁSTEČNĚ ☐ NE ☐ NEVÍM

Nečekejte na určitý počet odpovědí ANO. U každého označení ANO, ČÁSTEČNĚ nebo NEVÍM si vybavte konkrétní situaci a zvažte, jak dlouho signál trvá a jak výrazně ovlivňuje dítě. Zvláštní pozornost věnujte jeho zdraví, spánku, vztahům, škole, motivaci a vlastnímu přání.

Odpověď NEVÍM neznamená, že je vše v pořádku. Je důvodem zjistit, jak situaci vnímá dítě a co pozorují lidé, kteří ho znají.

Pokud se opakují známky únavy, ztráty radosti, stagnace nebo nesouladu mezi potřebami dítěte a současným prostředím, proberte s dítětem i dalšími důležitými lidmi, co je potřeba změnit. Může jít o úpravu zátěže, vedení, prostředí, zpětné vazby nebo dalšího směru. Pokud současná zátěž zasahuje do zdraví či běžného života dítěte, upravte podmínky bez odkladu a podle povahy situace se poraďte s odborníkem.

KAM NÁS MAPA VEDE?

ROZPOZNAT
Pokud zatím neumíme přesně říct, co u dítěte vidíme, potřebujeme především další pozorování a příležitosti.

OVĚŘIT
Pokud známky potenciálu vidíme, ale stále máme málo informací nebo pouze jeden pohled, potřebujeme potenciál lépe ověřit.

ROZVÍJET
Pokud už dítě známe dostatečně dobře, ale nevíme přesně, jaký další krok mu nabídnout, potřebujeme lépe nastavit jeho rozvoj.

SLEDOVAT
Pokud už rozvojový krok probíhá, potřebujeme zjistit, zda skutečně funguje.

PŘEHODNOTIT
Pokud se mění výkon, motivace, pohoda nebo potřeby dítěte, potřebujeme znovu posoudit, zda je současná cesta stále vhodná.

Mapa talentové cesty neurčuje, zda dítě „je“ nebo „není“ talentované. Ukazuje, kterému kroku je právě teď potřeba věnovat největší pozornost.

MODELOVÉ SITUACE K MAPĚ TALENTOVÉ CESTY

Následující situace ukazují, jak propojit konkrétní pozorování, pohled dítěte a informace od dospělých při rozhodování o další podpoře.
Nejde o vzory, které se mají mechanicky použít u každého dítěte.

Kognitivní schopnosti ve škole a v oblasti STEM

Jedenáctiletá Tereza v matematice rychle dokončuje běžná zadání, její známky jsou ale proměnlivé. Při písemných pracích pod časovým tlakem někdy chybuje, zatímco při společném řešení úloh dokáže vysvětlit několik různých postupů. V kroužku robotiky a technického tvoření Tereza sama navrhla most z papírových proužků a opakovaně měnila jeho konstrukci, když neunesla zadanou zátěž. Rodiče popisují, že podobné úlohy vyhledává také doma. Tereza říká, že ji baví vymýšlet a zkoušet vlastní řešení, ale nebaví ji opakovat mnoho podobných příkladů.
Učitel z těchto informací nevyvozuje konečný závěr o nadání. Domluví se s Terezou na otevřenější úloze, při níž bude možné sledovat její uvažování, práci s chybou a reakci na zpětnou vazbu. Rodiče doplní, co pozorují mimo školu. Společně po několika týdnech vyhodnotí, zda zvolená výzva Terezu rozvíjí a zda odpovídá jejím potřebám.
Pokud bude potřeba odborně posoudit její rozumové schopnosti nebo vzdělávací potřeby, škola probere s rodinou další postup se školským poradenským zařízením.

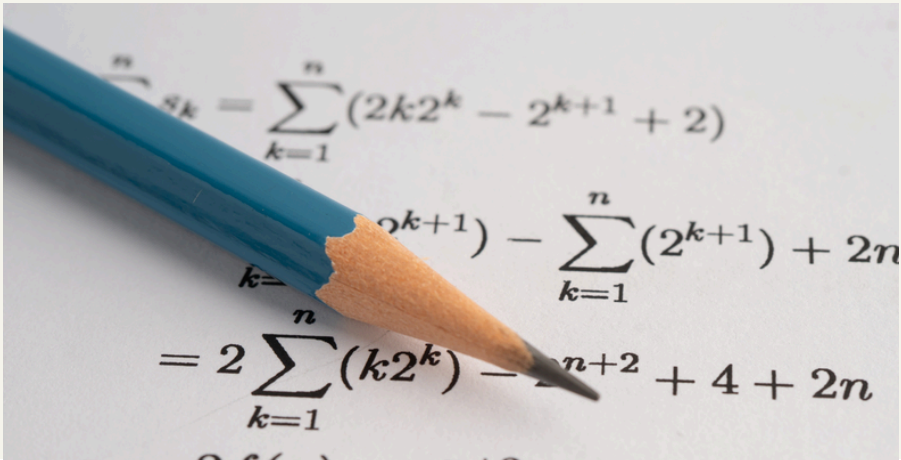

Pohybové schopnosti a sport

Dvanáctiletý David hraje fotbal v kategorii U13. V zápasech zatím nevyniká rychlostí ani silou, ale trenér si všímá, že dobře čte hru, rychle se učí nové herní postupy a po zpětné vazbě dokáže změnit své rozhodování. David se do klubu zapojil později než někteří spoluhráči a sám říká, že ho nejvíc baví tréninkové hry, při kterých může hledat různá řešení.

Trenér proto při hodnocení nespoléhá jen na aktuální výsledky. Zohledňuje také Davidovu dosavadní tréninkovou zkušenost, jeho vývoj v čase a věk v rámci ročníku.

S Davidem a jeho rodiči domluví, jaké dovednosti budou v následujících týdnech sledovat. Stanoví konkrétní cíl pro trénink a později společně vyhodnotí, zda se David v dané oblasti posouvá a jak zvolenou náročnost zvládá. Trenér tím posuzuje sportovní výkon a učení v rámci své role. Pokud by se objevily bolesti, přetížení nebo jiné zdravotní potíže, další postup by konzultoval s lékařem nebo fyzioterapeutem.

Umělecké oblasti

Třináctiletá Klára se ve výtvarném kroužku věnuje návrhům plakátů. Její práce někdy působí méně uhlazeně než práce spolužáků, ale Klára si vytváří několik variant, zkouší různé materiály a po připomínkách návrh opakovaně upravuje. Sama říká, že ji baví hledat způsob, jak obrazem vyjádřit určitou myšlenku, a chtěla by se zlepšit v práci s barvou a kompozicí. Rodiče si dosud nebyli jistí, zda má její tvorba dostatečnou úroveň, protože hotové práce nepůsobí vždy technicky dokonale.

Pedagog ve výtvarném oboru proto sleduje nejen jednotlivý výsledek, ale také Klářin postup, vývoj nápadů a práci se zpětnou vazbou. Společně si zvolí další projekt, v němž Klára dostane prostor rozvíjet vlastní návrh a současně si procvičit konkrétní techniku.

Po jeho dokončení se podívají na výslednou práci i na to, co se Klára během tvorby naučila a co chce dál rozvíjet. Takové pozorování pomáhá zvolit vhodnou oborovou podporu, samo o sobě však není odbornou diagnózou nadání.

1
ROZPOZNAT
2
OVĚŘIT
3
ROZVÍJET
4
SLEDOVAT
5
PŘEHODNOTIT